

CENTAR ZA ŽENE ŽRTVE RATA

Ka socijalnoj koheziji- Utjecaj na politike socijalnog uključivanja za višestruko marginalizirane grupe žena, žrtve obiteljskog nasilja

Analiza zakonodavstva Republike Hrvatske
s aspekta prava žena

Zagreb, studeni 2011.

Analiza je napravljena u sklopu projekta „Ka socijalnoj koheziji – Utjecaj na politike socijalnog uključivanja za višestruko marginalizirane grupe žena, žrtve nasilja u obitelji“ koji financira Evropska unija. Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost Centra za žene žrtve rata i ni na koji način ne odražava stavove Evropske unije.

SADRŽAJ

UVOD	4
ANALIZA ZAKONA I STRATEGIJA	5
I. SUZBIJANJE NASILJA PROTIV ŽENA.....	5
Ustav Republike Hrvatske.....	5
Kazneni zakon	6
Zakon o kaznenom postupku.....	9
Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji	11
Prekršajni zakon	13
Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. godine. 14	
II. BRIGA O DJECI I SOCIJALNE USLUGE	15
Obiteljski zakon.....	15
Zakon o roditeljskim i roditeljskim potporama	16
Zakon o doplatku za djecu	17
Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi	17
Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi	19
Zakon o socijalnoj skrbi	19
Zakon o zdravstvenoj zaštiti.....	21
Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju.....	22
Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama	23
Nacionalna populacijska politika	24
Socijalna politika grada Zagreba.....	24
Zagrebačka strategija jedinstvene politike za zaštitu od nasilja u obitelji u razdoblju od 2008. do 2010.godine.	25
III. ZAPOŠLJAVANJE, PREKVALIFIKACIJA I OBRAZOVANJE ODRASLIH.....	26
Zaključak o prihvaćanju europske povelje o osnovnim socijalnim pravima radnika	26
Zakon o radu.....	26
Zakon o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti	30
Zakon o obrazovanju odraslih	31
Zakon o strukovnom obrazovanju.....	32
Zakon o državnoj potpori za obrazovanje i izobrazbu	32
Zakon o minimalnoj plaći	33
Zakon o zaštiti na radu	34
Zakon o potpori za očuvanje radnih mjesta	35
Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. godine..	36
Nacionalni plan za poticanje zapošljavanja za 2011. i 2012. godinu.....	38
JAP – zajednički memorandum o prioritetima politike zapošljavanja republike hrvatske ..	43
Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova.....	45
IV. SOCIJALNO STANOVANJE.....	48
Zakon o društveno poticanoj stanogradnji	48
Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. godine..	49
Program socijalne politike grada zagreba od 2009. do 2012.godine.....	49
Zagrebačka strategija jedinstvene politike za zaštitu od nasilja u obitelji u razdoblju od 2008. do 2010. godine	51

V. DOSTUPNA PRAVDA	52
Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći	52
Zakon o odvetništvu	53
VI. DRUGI RELEVANTNI DOKUMENTI	54
Zakon o ravnopravnosti spolova	54
Zakon o suzbijanju diskriminacije	55
Zakon o potvrđivanju europske konvencije o naknadi štete žrtvama kaznenih djela	55
Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela	56
Zakon o zaštiti osobnih podataka	57
Zakon o pučkom pravobranitelju	60
VII. PREPORUKE	61

UVOD

Analiza zakonodavstva Republike Hrvatske s aspekta prava žena nastala je u okviru projekta *Ka socijalnoj koheziji – Utjecaj na politike socijalnog uključivanja za višestruko marginalizirane grupe žena, žrtve nasilja u obitelji*. Cilj ovog teksta jest pravna analiza zakona, podzakonskih akata, strategija i akcijskih planova koje je Republika Hrvatska donijela u svrhu socijalnog uključivanja žena koje su preživjele nasilje u obitelji na temelju koje su dani zaključci te smjernice i preporuke za poboljšanje. Analiza je izvršena kroz četiri osnovne teme: briga o djeci i socijalne usluge; zapošljavanje, prekvalifikacija i obrazovanje odraslih; socijalno stanovanje; dostupna pravda. Kao metoda korištena je kvalitativna analiza sadržaja te je pregledano i analizirano ukupno četrdesetak zakonskih, podzakonskih i strateških akata.

Zakonodavstvo Republike Hrvatske je 2003. godine stvorilo okvir i mehanizam za prevenciju i suzbijanje nasilja u obitelji te tako formalno prepoznalo nasilje u obitelji kao društveni problem. Tijekom proteklih godina zakonodavni okvir razvijao se je s ciljem usklađivanja sa standardima EU i UN-a na način da odražava definicije CEDAW-a¹. Zakonodavni okvir suzbijanja nasilja nad ženama u Republici Hrvatskoj čini Ustav RH, Kazneni zakon, Zakon o kaznenom postupku, Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, Prekršajni zakon i Nacionalna strategija zaštite od nasilja protiv žena za razdoblje 2005.-2007., 2008.-2010. te 2011.- 2016. godine koji su analizirani s osvrtom na pravne nedostatke i (ne)djelotvornost u provedbi mehanizama u I. poglavlju. Na isti način formulirana su i poglavlja od II – VI gdje su analizirani zakoni koji pokrivaju gore navedena područja. U završnom poglavlju dani su zaključci i preporuke za poboljšanje. Svih sedam poglavlja imaju cilj pružiti detaljnu analizu sadašnjeg zakonskog okvira te mehanizama zaštite i sprečavanja nasilja u obitelji kao i drugih zakona i strategija po kojima žene koje su preživjele nasilje mogu ostvariti svoja prava, naglašavajući pri tom u kojim je područjima potrebno poboljšanje kao i u kojim je područjima postignut uspjeh.

¹ Hrvatska je ratificirala Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama (CEDAW) 9. rujna 1992. godine, a konvencija je na snagu stupila 9. listopada 1992. godine. Engleski tekst: Convention on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW), 1979, dostupan je na adresi <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/> .

ANALIZA ZAKONA I STRATEGIJA

I. SUZBIJANJE NASILJA PROTIV ŽENA

USTAV REPUBLIKE HRVATSKE

(NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10)

Prema članku 1., st. 1. Ustava, Republika Hrvatska jedinstvena je i nedjeljiva demokratska i socijalna država. S obzirom da Ustav Hrvatsku određuje kao socijalnu državu, to znači da jamči određenu razinu socijalne sigurnosti i socijalnog osiguranja, a što razrađuje kroz pojedine članke Ustava.

Prema čl. 3. sloboda, jednakost, nacionalna ravnopravnost i ravnopravnost spolova, mirotvorstvo, socijalna pravda, poštivanje prava čovjeka, nepovredivost vlasništva, očuvanje prirode i čovjekova okoliša, vladavina prava i demokratski višestranački sustav najviše su vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske i temelj za tumačenje Ustava.

Prema članku 14. svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama. Svi su pred zakonom jednaki.

Prema članku 16. slobode i prava mogu se ograničiti samo zakonom da bi se zaštitila sloboda i prava drugih ljudi te pravni poredak, javni moral i zdravlje. Svako ograničenje slobode ili prava mora biti razmjerno naravi potrebe za ograničenjem u svakom pojedinom slučaju.

Prema članku 21., st. 1. svako ljudsko biće ima pravo na život.

Prema članku 35. svakom se jamči štovanje i pravna zaštita njegova osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti.

Prema članku 39. zabranjeno je i kažnjivo svako pozivanje ili poticanje na rat ili uporabu nasilja, na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju ili bilo koji oblik nesnošljivosti.

Prema članku 58. slabim, nemoćnima i drugim, zbog nezaposlenosti ili nesposobnosti za rad, nezbrinutim osobama država osigurava pravo na pomoć za podmirenje osnovnih životnih potreba. Posebnu skrb država posvećuje zaštiti osoba s invaliditetom i njihovu uključivanju u društveni život.

Prema članku 59. svakom se jamči pravo na zdravstvenu zaštitu u skladu sa zakonom.

Prema članku 63. država štiti materinstvo, djecu i mladež te stvara socijalne, kulturne, odgojne, materijalne i druge uvjete kojima se promiče ostvarivanje prava na dostojan život.

Prema članku 65. st. 1. i 3. dužnost je svih da štite djecu i nemoćne osobe. Mladež, majke i osobe s invaliditetom imaju pravo na osobitu zaštitu na radu.

Prema članku 70., st. 1. svatko ima pravo na zdrav život.

KAZNENI ZAKON

(NN 110/97, 27/98, 50/00; 51/01; 105/04)

Kazneno pravo je sustav zakonskih propisa kojima se zaštićuju osnovne vrijednosti čovjeka i društva propisivanjem kaznenih djela i kazni te drugih sankcija za počinitelje tih djela. Vrijednosti koje zaštićuje kazneno pravo pretežno su utemeljene na ustavnim propisima pa se zato govori o konstitucionalnosti kaznenog prava. Time se ističe izravna važnost kaznenog prava za zaštitu temeljnih vrijednosti pojedinca i cjeline pravnog poretka. Istodobno, ustavne odredbe određuju okvire, sastojke i jakost kaznenopravne zaštite (*Jeschek/Weigend, Lehrbuch des Strafrechts. Allgemeiner Teil, 5. Aufl. Berlin, 1995, 2-8*).

Člankom 1. Kaznenog zakona propisano je da se kaznena djela i kaznenopravne sankcije propisuju samo za ona ponašanja kojima se tako ugrožavaju ili povređuju osobne slobode i prava čovjeka te druga prava i društvene vrijednosti zajamčene i zaštićene Ustavom Republike Hrvatske i međunarodnim pravom da se njihova zaštita ne bi mogla ostvariti bez kaznenopravne prisile.

Nasilje protiv žena u obitelji je specifičan oblik rodno utemeljenog nasilja koje predstavlja posebno kazneno djelo, a uvedeno je u kazneno zakonodavstvo Republike Hrvatske 2000. godine. Sukladno odredbi čl. 215.a, kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji čini član obitelji koji nasiljem, zlostavljanjem ili osobito drskim ponašanjem dovede drugog člana obitelji u ponižavajući položaj. Za počinitelja kaznenog djela Zakon je propisivao kaznu zatvora od tri mjeseca do tri godine, a kada 2006. godine pooštrena predviđena sankcija na kaznu od šest mjeseci do pet godina, naglašena je društvena opasnost djela. Zbog neuvođenja zaštitnih mehanizama za osobe izložene nasilju, problem obiteljskog nasilja usmjeren je pod prekršajnu regulativu što je uzrokovalo razvoj loše sudske prakse, a u nekim slučajevima i povrede ljudskih prava žena žrtava nasilja u obitelji.

Uz Kazneni zakon, problematiku obiteljskog nasilja regulira i Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji kojim se na prekršajnoj razini sankcionira obiteljsko nasilje time da prekršajnoppravna razina zaštite ima predviđene zaštitne mjere kojima se štiti žrtvu nasilja u obitelji te jednu mjeru opreza (zabrana približavanja) koja se može izricati tijekom trajanja sudskih postupaka primjenom odredbi Prekršajnog zakona (NN 107/07).

Postojanje zaštitnih mehanizama u prekršajnom zakonodavstvu pogrešno navodi na zaključak da Republika Hrvatska ima učinkovit pravni okvir koji omogućava preventivno djelovanje i učinkovitu zaštitu osoba izloženih nasilju.

Iskustvo u radu sa ženama žrtvama partnerskog i obiteljskog nasilja i njihovom djecom, praćenje sudskih postupaka i učinaka sudskih odluka u životima žena, upućuje međutim na drukčiji zaključak. Savjetovanjem žena žrtava nasilja u ženskom savjetovaništu Autonomne ženske kuće Zagreb, primijećeno je više slučajeva koji upućuju na nužnost postojanja zaštitnih mehanizama u kaznenom zakonu. U individualnim savjetovanjima savjetovane su

žene žrtve obiteljskog nasilja, seksualnog nasilja i žena koje su partneri pokušali ubiti. U razgovorima su dobiveni podaci o novom nasilju koje počinitelji vrše nakon pravomoćno izrečenih sudskih presuda kojima su proglašeni krivim i osuđeni na bezuvjetne zatvorske kazne. Neki od počinitelja nasilja vrše novo nasilje tijekom odsluženja bezuvjetno izrečenih kazni zatvora zbog nasilja koje su počinili u odnosu na svoje partnerice, šaljući im razglednice ili pisma koji svojim sadržajem ili brojnošću uznemiruju žrtvu nasilja ili u njoj pobuđuju strah. Neki počinitelji nasilja zbog dobrog vladanja kao osuđenici dobivaju povlasticu vikenda na slobodi koji koriste uznemiravajući žrtve nasilja: u tim situacijama lokalna policija ne reagira, nego upućuje žrtvu da se sama treba obratiti upravi za zatvorski sustav. Neki počinitelji nasilja nakon izdržane kazne zatvora uznemiravaju žrtvu pokušajima uspostavljanja neposrednog kontakta, prijetnjama ili napadima.

Republika Hrvatska nema pravni okvir, u sferi kaznenog zakonodavstva, u smislu postojanja materijalno pravnih i procesno pravnih mjera zaštite žrtve od počinitelja nasilja u obitelji za vrijeme trajanja kaznenog postupka i nakon okončanja kaznenog postupka. Eventualni pritvor za vrijeme trajanja postupka te zatvorska kazna izrečena počinitelju, ne mogu se smatrati dovoljno dobrim pravnim okvirom kojim se štiti žrtva kaznenog djela. Posljedično, Država u brojnim slučajevima ne može preventivno djelovati pa proizlazi da RH nije ispunila nijedan od tri naloga koji joj nalažu Ustav i Konvencija. Opisana situacija zabrinjavajuća je i zahtijeva hitne promjene zakona. Suci u kaznenim postupcima nemaju zakonsku mogućnost izricanja mjera kojima se štiti žrtva nasilničkog ponašanja nakon pravomoćnosti sudske odluke. Za vrijeme trajanja postupka mogućnost izricanja mjera kojima se štiti žrtva nasilja, bitno je sužena.

Jamstvo prava na život iz čl. 21. Ustava Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Ustav) odnosno čl. 2. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava (u daljnjem tekstu: Konvencija), zajedno s jamstvima iz čl. 23. Ustava odnosno čl. 3. Konvencije kojima se zabranjuje mučenje, predstavljaju prema stajalištu Europskog suda za zaštitu ljudskih prava (u daljnjem tekstu: ESLJP/Sud), cit: „(...) jednu od temeljnih vrijednosti demokratskih društava koja čine Vijeće Europe“ *Mc Cann i dr. protiv UK (1995.)*.

Jamstva iz čl. 35. Ustava Republike Hrvatske odnosno čl. 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava štite privatnost, poštovanje i pružaju pravnu zaštitu osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti. Poštovanje privatnog života uključuje zaštitu sigurnosti osobe koja može biti narušena ili ozbiljno ugrožena protupravnim postupanjem jednog člana obitelji u odnosu na drugog člana obitelji.

Ustav i Konvencija pritom daju Republici Hrvatskoj tri naloga: da uspostavi pravni okvir, osigura učinkovite provedbene mehanizme te djeluje preventivno. Kada nečiji život ugrožava privatni pojedinac, obveza je Republike Hrvatske da takvo ponašanje spriječi. U slučajevima koji su razmatrani pred ESLJP-om *Osman protiv UK (1998.)* ali i u slučajevima *Kontrova protiv Slovačke* i *Tomašić protiv Hrvatske*, Europski sud je potvrdio da je pravo pojedinca da tijela državne vlasti preventivno djeluju radi zaštite njegova/njezina života.

U slučaju *A. protiv Hrvatske*, Europski sud je utvrdio da Hrvatska nije ispunila jamstvo iz čl. 8. Konvencije jer nije provela mjere zaštite žrtve. Sud je presudom odaslao važnu poruku da je važno osigurati zaštitu žrtve i u tom smislu ne sam donijeti nego i provesti sudsku odluku.

Zaštita i osiguranje sigurnosti osobe izložene nasilju u obitelji u sudsko-pravnom smislu obuhvaća mjere kojima se počinitelju ograničava približavanje, uznemiravanje, uhođenje i slično.

Pri razmatranju pitanja hitnosti i nužnosti uvođenja zaštitnih mehanizama u materijalno i procesno kazneno zakonodavstvo važno je poći od činjenice da nasilan čin vrlo često nije samo onaj postupak počinitelja radi kojeg je pozvana policija, te se posljedično ne radi o partnerskom nasilju koje je moguće riješiti uzimanjem podataka i procesuiranjem izoliranog događaja. Partnersko nasilje u obitelji posljedica je disbalansa moći između partnera i nerazmjera njihovih snaga, tako da je stupanj vjerojatnosti ponavljanja i intenziviranja nasilja velik. Uzimanje cjelokupnih podataka o proživljenom nasilju od žrtve je važno za sustavno rješenje problema, za zaštitu žrtve nasilja, za odabir vrste sudskog postupka te za izbor primjerene sankcije u slučaju osuđujuće odluke.

Zbog činjenice da policija povodom intervencije bilježi samo događaj radi kojeg je pozvana na lice mjesta, ima za posljedicu razvoj loše prakse i institucionalno banaliziranje partnerskog nasilja koje ostavlja neizbrisive posljedice na žrtvu i druge članove obitelji koji su vrlo često izravno ili neizravno izloženi nasilju. Pritom se ponajprije misli na djecu. Povodom optužnog prijedloga policije ili izvješća državnom odvjetništvu, pokreće se i provodi sudski postupak samo za onaj dio činjeničnog opisa na koji se odnosi optužni akt. Kada oštećena daje iskaz pred sudom, a pritom izađe izvan okvira činjeničnog opisa optužnog akta opisujući i drugo proživljeno nasilje, sud je prekida jer njezin iskaz nije u vezi sa predmetnim sudskim postupkom. Posljedično, nasilje počinjeno u određenom vremenskom intervalu ostaje neprocesuirano.

Nastavno, učinci presude *Maresti protiv Hrvatske* i posljedice presude na slučajeve istodobnog pokretanja i vođenja prekršajnog i kaznenog postupka za činjenično istu radnju, a kako bi se izbjegle povrede načela *ne bis in idem*, motivirali su Ministarstvo unutarnjih poslova i Državno odvjetništvo Republike Hrvatske da donesu privremenu uputu iz koje uvodno proizlazi. cit: „(...) *prekršajno sankcioniranje je s obzirom na činjenični supstrat i druge životne odrednice u praksi najčešće i ono kroz odgovarajuće norme Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji na zadovoljavajući način regulira predmetnu problematiku. Uz optužni prijedlog (prekršajnom sudu) ne podnosi se kaznena prijava (državnom odvjetništvu) jer bi to izravno značilo prijavljivanje i procesuiranje dvaput za isto djelo*“.

Sadržaj upute je zabrinjavajući. Činjenični supstrat za djela nasilja u obitelji vrlo je često takav da svrstava djelo u kaznenopravnu regulativu. Prekršajna regulativa nije i ne može postati osnovni pravni okvir za rješavanje slučajeva nasilja u obitelji. Ona to trenutačno jest samo zato što kaznenopravna regulativa uopće ne predviđa mehanizme zaštite žrtve nasilja u obitelji. Nasilje u obitelji ozbiljan je problem jer ostavlja trajne i neizbrisive posljedice na osjetljive pojedince – uglavnom žene i djecu. Riječ je o djelima koja, s obzirom na stupanj društvene opasnosti, prelaze okvire prekršajnog zakonodavstva, osim u slučajevima kada možemo govoriti o neintenzivnom jednokratnom ekscesu koji doista može biti u domeni prekršajne regulative.

Diskriminatorna narav prakse i zakona upućuje da je zakone potrebno mijenjati. U protivnom može se zaključiti da Republika Hrvatska kao članica Vijeća Europe i potpisnica Konvencije

nije poduzela sve potrebne radnje za promicanje jednakosti svih osoba, a za to nema objektivnog i razumnog opravdanja niti postoji opravdani cilj.

Diskriminatorna narav prakse dolazi do izražaja u primjerima iz sudske prakse. Konkretno, da je počinitelj nasilja, npr. osoba B., nekomu trećem a ne svojoj supruzi zaprijetio na način kako glase činjenični supstrati optužnih prijedloga za pokretanje prekršajnih postupaka, „*ubit ću te, nećeš više hodati*“ ili „*zbog tebe ću kad-tad završiti u zatvoru, ne želim to napraviti ali ja ću te kad-tad ubiti*“ ili „*ne mogu te više gledati, sredit ću te, jedino mi je žao djece, nakon čega ju je udario nogom u desnu natkoljenicu*“ ili „*sve kosti ću ti polomiti i baciti te u kontejner*“ ili da je, npr., počinitelj nasilja osoba B. nekog trećeg a ne svoju suprugu „*udario šakom u trbuh i bacio na pod gdje ju je nastavio udarati rukama i nogama*“, za postupanje ne bi bio mjerodavan prekršajni, nego kazneni sud. Kada se nasilje koje je rodno motivirano i usmjereno prema ženama u obitelji tretira drukčije od uobičajenog, bez dvojbe možemo govoriti o diskriminaciji. Nužnim smatramo ukazivati na diskriminaciju kako bi se žurno promijenila loša praksa koja postoji te kako bi se promijenio zakonski okvir koji takvu praksu omogućuje.

ZAKON O KAZNENOM POSTUPKU

(NN 152/08, 76/09, 80/11)

Zakon o kaznenom postupku bitno novog sadržaja donesen je 15. prosinca 2008. godine, s time da je stupio na snagu u tri faze: dijelom 1. siječnja 2009. godine, dijelom 1. srpnja 2009. godine, a dijelom 1. studenog 2011. godine. Njime je temeljito promijenjen sustav pravila kaznenog postupka koji je dosad u Hrvatskoj postojao jer sud postaje treći, neutralni subjekt. Državni odvjetnik dobiva velike ovlasti tako da u prethodnom postupku predstavlja tijelo koje vodi postupak, a u središnjem stadiju zastupa optužbu.

Zakon o kaznenom postupku utvrđuje pravila kojima se osigurava da nitko nedužan ne bude osuđen a da se počinitelju kaznenog djela izrekne kazna ili druga mjera uz uvjete koje predviđa Zakon i na temelju zakonito provedenog postupka pred mjerodavnim sudom.

Uz brojne nedostatke novog ZKPa, pozitivna je novost da su žrtve kaznenih djela dobile položaj kakav do stupanja na snagu Zakona nisu imale, s tim da Zakon predviđa posebnu zaštitu za žrtve koje su djeca, maloljetnici i žrtve seksualnih kaznenih djela. Pravni položaj žrtve razlikuje se u odnosu na težinu kaznenog djela, narav kaznenog djela i dob žrtve. U osnovi novog pristupa jest da se kazneni postupak uzima kao mehanizam uspostave narušenih prava pojedinaca, a ne samo kao postupak koji je izraz skrbi države da provede pravdu koja je narušena.

Žrtva kaznenog djela osoba je koja zbog počinjenja kaznenog djela trpi fizičke i duševne posljedice, imovinsku štetu ili bitnu povredu temeljnih prava i sloboda. Oštećenik je osim žrtve i druga osoba čije je kakvo osobno ili imovinsko pravo povrijeđeno ili ugroženo kaznenim djelom, a u kaznenom postupku sudjeluje u svojstvu oštećenika (čl. 202. t. 10. i 11. ZKP-a).

Žrtva kaznenog djela ima pravo na djelotvornu psihološku i drugu stručnu pomoć i potporu

tijela, organizacije ili ustanove za pomoć žrtvama kaznenog djela te ima pravo sudjelovati u postupku kao oštećenik.

Žrtve kaznenih djela za koje je propisana kazna zatvora od pet ili više godina imaju pravo na savjetnika na teret proračunskih sredstava prije davanja iskaza u kaznenom postupku te pri podnošenju imovinskopravnog zahtjeva, ako trpe teža psihofizička oštećenja ili teže posljedice kaznenog djela. Nadalje, imaju pravo na naknadu materijalne i nematerijalne štete iz državnog fonda (čl. 43. ZKP-a).

Žrtve kaznenog djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa kao ranjivi svjedoci imaju i pravo da prije ispitivanja razgovaraju sa savjetnikom na teret proračunskih sredstava, da je u policiji i u državnom odvjetništvu ispituje osoba istog spola, ima pravo uskratiti odgovor na pitanja koja se odnose na strogo osobni život žrtve, zahtijevati da bude ispitana preko audio-video uređaja, na tajnost osobnih podataka, pravo zahtijevati isključenje javnosti s rasprave (čl. 45. ZKP-a)

Od 01. svibnja 2008. godine započeli su s radom Odjeli za organiziranje i pružanje podrške svjedocima i žrtvama (do 01.11.2009. pod nazivom Uredi za podršku svjedocima i žrtvama) kao rezultat zajedničkog pilot projekta Ministarstva pravosuđa i Programa Ujedinjenih naroda za razvoj. Podrška se pruža svjedocima i oštećenima prije, tijekom i nakon dolaska na sud. Već od trenutka primanja poziva svjedok/oštećenik se može obratiti službenicima Ureda putem telefona ili osobno. Po dolasku na sud službenici Odjela i volonteri pričekat će oštećenika/svjedoka na ulazu u zgradu suda. Smjestit će ga u zasebnu čekaonicu koja je namijenjena isključivo njima gdje će im dati odgovore na sva pitanja vezana uz osnove sudskog postupka te objasniti što ih sve čeka u sudnici. U slučaju da svjedok/oštećeni izrazi potrebu, službenik/volonter će ga otpratiti i provesti vrijeme s njim u sudnici. Kada svjedok/oštećenik završi s davanjem iskaza, službenik Odjela, po potrebi, može ga informirati gdje može potražiti stručnu pomoć – psihološko savjetovanje ili sl.

Kada postoji vjerojatnost da bi svjedokinja davanjem iskaza ili odgovorima na pitanja sebe ili blisku osobu izložila ozbiljnoj opasnosti za život, zdravlje, tjelesnu nepovredivost, slobodu ili imovinu većeg opsega (ugrožena svjedokinja), ona može uskratiti iznošenje svojih osobnih podataka, ne odgovoriti na pojedina pitanja ili ne dati iskaz u cjelini, dok se ne osigura zaštita svjedoka onako kako je to razrađeno Zakonom (čl. 294.-300. ZKP-a).

Primjenom članka 338. ZKP-a, sudsko vijeće može iznimno odlučiti da se optuženik privremeno udalji iz sudnice ako svjedokinja (žrtva nasilja u obitelji ili trgovanja ženama) odbija dati iskaz u njegovoj nazočnosti ili ako okolnosti pokazuju da u njegovoj nazočnosti neće govoriti istinu. Nakon povratka optuženika u zasjedanje, pročitat će mu se iskaz svjedokinje, a optuženik ima pravo postavljati pitanja. U praksi, u ostvarenju tog prava, žrtve (oštećenici-svjedoci) znaju imati problema osobito kada nemaju punomoćnika i nisu poučene o pravima.

Primjeri iz prakse ukazuju na postojanje slučajeva da se žrtvama pozvanima da daju iskaz u svojstvu oštećenica-svjedokinja, uskraćuje pravo na odvjetnika s obrazloženjem da je riječ o svjedocima koji zapravo nemaju pravo na odvjetnika.

Primjeri iz prakse upućuju i na slučajeve kada je unatoč postojanju tehničkih sredstava

ženama žrtvama seksualnog nasilja uskraćivano pravo na saslušanje preko video-linka s obrazloženjem da je riječ o tehničkim pomagalicama namijenjenima saslušanju djece i maloljetnih osoba.

Postoje i slučajevi kada se od žena žrtava trgovanja, obiteljskog, seksualnog ili drugog nasilja, traži da se suočavaju s okrivljenikom i slično. „Stara škola“ ne poznaje osobitost statusa žrtve, njezinu potrebu i osnovno ljudsko pravo da je se dodatno ne traumatizira načinom vođenja postupka koji se može modificirati uz poštovanje prava svih sudionika pa i okrivljenika. Pravo na saslušanje s pomoću sredstava za prijenos slike i zvuka za punoljetne žrtve seksualnih delikata teško se ostvarivalo i dalje se teško ostvaruje na nekim sudovima, no uočen je znatan napredak i razvoj dobre sudske prakse. U tom smislu važnu su ulogu odigrali edukacijski programi, ali i rad nevladinih organizacija koje se bave pružanjem pomoći ženama žrtvama nasilja, a koje su neposrednim kontaktiranjem s mjerodavnim državnim odvjetništvima ili osiguravanjem odvjetnika, za žrtve uspjeli ostvariti prava koja proizlaze iz Ustava RH i Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava.

Nastavno na gore navedeno, iskustva u zastupanju žena žrtava nasilja pokazala su da u kazneno procesno zakonodavstvo treba implementirati Ustav Republike Hrvatske i Europsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava te uvesti mogućnost da se radi zaštite žrtava nasilja za vrijeme trajanja sudskih postupaka mogu primijeniti mjere opreza u odnosu na počinitelja nasilja, primjerice, zabrana približavanja žrtvi nasilja, zabrana uznemiravanja žrtve nasilja, zabrana uspostavljanja bilo kakvog kontakta sa žrtvom nasilja, zabrana uhođenja žrtve nasilja, osiguranje zaštite osobe izložene nasilju, udaljenje iz kuće ili stana u kojem živi žrtva nasilja, zabrana uspostavljanja *slučajnih* susreta sa žrtvom, druge mjere kojima će se prema odluci suda postići zaštita žrtve nasilja.

ZAKON O ZAŠTITI OD NASILJA U OBITELJI

(NN 137/09; 14/2010; 60/2010)

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (u daljnjem tekstu: ZZNO; Zakon) propisuje što je nasilje u obitelji, definira osobe koje se smatraju članovima obitelji u smislu odredbi Zakona te propisuje vrste i svrhu prekršajnopравnih sankcija za počinjenje nasilja u obitelji.

Nasilje u obitelji u smislu odredbi ZZNO-a predstavlja svaki oblik tjelesnog, psihičkog, spolnog ili ekonomskog nasilja.

Odredbama Zakona zaštićeni su žena i muškarac u braku i u izvanbračnoj zajednici, njihova zajednička djeca i djeca svakog od njih, srodnici po krvi u ravnoj lozi bez ograničenja, srodnici po krvi u pobočnoj lozi zaključno s trećim stupnjem, srodnici po tazbini zaključno s drugim stupnjem, osobe koje imaju zajedničku djecu, štíćenik i skrbnik, udomitelj i korisnik smještaja s obitelji, osobe u istospolnoj zajednici.

Sud počiniteljima nasilja primjenom ZZNO-a može izreći novčanu kaznu od minimalno 1.000,00 kn ili kaznu zatvora do 90 dana, osim ako nije riječ o nasilju počinjenom prema djeci, maloljetnim osobama ili osobama s invaliditetom ili u njihovoj prisutnosti, kada su propisane minimalne novčane kazne u visini od 6.000,00 kn odnosno 7.000,00 kn te

minimalne kazne zatvora od 30 odnosno 45 dana, sve ovisno o tome je li djelo učinjeno u prisutnosti ili na štetu posebno ranjivih članova obitelji.

Zakonom *de lege lata* djelomično su otklonjeni nedostaci Zakona iz 2003. g., no zakonodavac je odbio prihvatiti prijedloge Autonomne ženske kuće Zagreb usmjerene na poboljšanje teksta Zakona.

Iskustva u neposrednoj primjeni Zakona, a osobito rad sa ženama žrtvama nasilja, pokazala su potrebu da se krug ovlaštenika proširi na muškarce i žene koji se nalaze u intimnoj vezi. Brojnost postojanja partnerskih odnosa koji nisu brak ni izvanbračna zajednica, nužno nameće potrebu uređenja i zaštite od nasilja koje proizlazi iz takvih odnosa. Riječ je o rodno uvjetovanom nasilju usmjerenom protiv žena, a za otklanjanje nasilja ne postoje mehanizmi zaštite primjenom drugih zakona.

Neosiguravanjem pravnog okvira za zaštitu žena od tipičnih oblika obiteljskog nasilja koje proživljavaju u vezama s partnerima s kojima nisu u braku/izvanbračnoj zajednici, Republika Hrvatska ne postupa u skladu s pozitivnim obvezama koje proizlaze iz Ustava RH i iz Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava.

Formulacije Zakona dijelom su nedorečene (u pogledu rokova), a djelomice općenite i nejasne (kad je riječ o zaštitnim mjerama i korištenju pojma „izravna životna ugroženosti“).

Svi postupci pokrenuti primjenom ZZNO-a smatraju se hitnima, no pojam hitnosti nije posve jasan u praksi.

Primjena Zakona, od vremena kada je prvi put donesen 2003. g., pokazala je da hitnost postupanja varira od suda do suda, od suca do suca. Postupak sličan prema zahtjevnosti postupanja može trajati od mjesec dana do godinu dana. S obzirom na to da je hitnost postupanja prepoznata kao važan nalog za postupanje mjerodavnim tijelima i sudovima, te nadalje, da je u svim nacionalnim strategijama koje se odnose na ovu materiju deklarirano da će svi postupci biti hitni, „hitnost“ je potrebno učiniti transparentnim pojmom i uvesti rokove, kako bi se osigurala učinkovita zaštita te kako bi žrtve bile zaštićene od arbitrarnog tumačenja pojma hitnosti.

Nema zapreke da se u postupcima pokrenutim primjenom ZZNO-a ne propiše obveza sudova da rasprave mora zakazivati u rokovima ne dužim od petnaest dana. Isto tako, nema zapreka da se u postupcima pokrenutim primjenom ovog Zakona u kojima se traži izdavanje mjera opreza ili zaštitnih mjera, rasprave zakazuju bez odlaganja, a u slučaju da okolnosti dopuštaju, u razmacima koji ne mogu biti dulji od sedam dana.

ZZNO koristi izraz „izravna životna ugroženost“ kada propisuje uvjete za samostalno izricanje zaštitnih mjera. Riječ je dakle o mjerama kojima se štite osobe izložene nasilju te kojima se sprječava ponovno počinjenje nasilja, ali samo radi otklanjanja izravne životne ugroženosti žrtve. Sud odluku o „hitnim zaštitnim mjerama“ mora donijeti odmah, a najkasnije u roku od 24 sata.

S obzirom na to da se primjenom ZZNO-a na prekršajnoj pravnoj razini pruža zaštita žrtvama nasilja u obitelji, nije primjereno pružanje zaštite žrtvama uvjetovati stanjem izravne životne ugroženosti. Ako je žrtva izravno životno ugrožena, pritvor počinitelju primjerena je zaštita žrtve, a stupanj ugrožavanja je takav da nema mjesta primjeni prekršajnog zakona nego kaznenog zakona. Stoga ZZNO treba pružiti zaštitu žrtvama nasilja radi otklanjanja uznemirenosti, straha ili radi zaštite povrijeđenog dostojanstva.

Posljedica loše zakonske formulacije povrede su ljudskih prava, a najčešće je riječ o pravima zajamčenima čl. 3. i čl. 8. Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava te čl. 6. iste Konvencije jer dolazi do povrede prava na pristup sudu u svim slučajevima kada je hitnu zaštitnu mjeru svrsishodno donijeti kako bi se otklonilo stanje nemira ili straha.

Primjena ZZNO-a i rad sa ženama žrtvama nasilja pokazali su da u primjeni instituta zaštitnih mjera postoji velik problem te da se u praksi ne ostvaruje ni smisao ni svrha zaštitnih mjera. Praksa je pokazala, osobito u razdoblju prije postojanja prekršajnog zakona koji propisuje mogućnost donošenja specifične mjere opreza koja se primjenjuje u slučajevima nasilja koje je regulirano ovim Zakonom, da sudovi nevoljko izdaju zaštitne mjere te da vrlo rijetko izdaju tzv. hitne zaštitne mjere, dakle da vrlo rijetko, gotovo nikad, primjenjuju čl. 18. i 19. Zakona. Primjeri iz prakse pokazali su da sudovi zaštitnu mjeru zabrane uznemiravanja smatraju sadržanom u već izrečenoj mjeri zabrane približavanja. Nadalje, pokazalo se da su sudovi mjeru zabrane uznemiravanja odbijali s argumentom da u konkretnoj situaciji nije riječ o otklanjanju izravne životne ugroženosti osobe izložene nasilju, premda se po prirodi i logici stvari činom uznemiravanja gotovo nikada izravno životno nekog ne ugrožava nego jednostavno: uznemiruje. Donošenjem Prekršajnog zakona (NN 107/07) samo djelomično su otklonjeni nedostaci iz ZZNO-a vezani uz izricanje „hitnih zaštitnih mjera“.

PREKRŠAJNI ZAKON

(NN 107/07)

Materijalno pravnim odredbama Prekršajnog zakona prekršaj je definiran kao djelo kojim se povrjeđuje javni poredak, društvena disciplina ili druga društvena vrijednost koja nije zaštićena Kaznenim zakonom i drugim zakonima u kojima su propisana kaznena djela.

Postupovnim odredbama Prekršajnog zakona utvrđena su pravila kojima se pred prekršajnim sudovima i svim drugim tijelima koja vode prekršajni postupak, osigurava pravično vođenje prekršajnog postupka, zaštita ljudskih prava, pravilno utvrđivanje činjenica i zakonito odlučivanje o prekršajnoj odgovornosti tako da nitko nedužan ne bude osuđen a da se počinitelju prekršaja izrekne kazna ili primjeni druga prekršajnoppravna sankcija.

U svim postupcima vezanim uz primjenu ZZNO-a, primjenjuju se odredbe Prekršajnog zakona, Zakona o kaznenom postupku i Zakona o sudovima za mladež.

U vezi sa zaštitom žena žrtava nasilja, važna je odredba članka 130. koja uređuje svrhu, vrste i načela primjene mjera opreza te propisuje da se tijekom prekršajnog postupka protiv okrivljenika može primijeniti mjera opreza zabrane približavanja žrtvi nasilja u obitelji i zabrana uspostavljanja ili održavanja veze sa žrtvom nasilja ili drugim osobama. Loša praksa u primjeni navedene odredbe u pravilu postoji kada se mjera opreza primjenjuje u odnosu, primjerice, na partnericu koja je proživjela nasilje, ali ne i u odnosu na djecu koja su nazočila nasilju. U slučaju kada se žrtve nalaze u skloništima s djecom ili su napustile partnersku zajednicu, neizricanje mjere opreza u odnosu na djecu, stavlja njihove majke u neživotnu situaciju u kojoj se unatoč postojanju mjere opreza moraju, a radi susreta i druženja oca s djecom, susretati s počiniteljem nasilja. Odluke koje nisu smislene i životno logične, znaju dovesti do paradoksalnih situacija.

Jednako tako, u praksi se pokazala važnom odredba čl. 173. koja upućuje da će se pri ispitivanju svjedoka smisleno primjenjivati odredbe Zakona o kaznenom postupku, a koja je za žrtve nasilja važna jer im osigurava pravo da budu ispitane bez prisutnosti okrivljenika koji se za vrijeme davanja iskaza privremeno udaljava iz sudnice. Praksa u primjeni odredbe čl. 173. nije ujednačena, tako da velik broj prekršajnih sudaca i dalje ne primjenjuje citiranu odredbu, osobito kada oštećene pristupaju sudu same, bez odvjetnika.

NACIONALNA STRATEGIJA ZAŠTITE OD NASILJA U OBITELJI, ZA RAZDOBLJE OD 2011. DO 2016. GODINE.

(NN 20/11)

Vlada Republike Hrvatske je na sjednici održanoj 3. veljače 2011. godine donijela Zaključak kojim se donosi Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. godine. Radi se o strateškom dokumentu kojemu je cilj urediti pravni okvir Republike Hrvatske i na način da se osigura nediskriminirajućeg zakonodavstvo u svrhu ostvarenje osnovnih ljudskih prava i socijalne pravde. Navedena strategija se sastoji od više dijelova koji ocrtavaju cilj strategije, a koji su navedeni kao *Prevenција nasilja u obitelji, Unaprjeđenje međuresorne suradnje, Izobrazba stručnjaka koji rade u području zaštite od nasilja u obitelji, Psihosocijalni tretman počinitelja nasilja u obitelji, Zakonodavni okvir iz područja zaštite od nasilja u obitelji, Zbrinjavanje i potpora žrtvama nasilja u obitelji, Senzibilizacija javnosti za problematiku nasilja u obitelji*. Svaki od tih dijelova sadrži ocjenu trenutnog stanja, ciljeve koji se žele postići i mjere kojima se navedeno planira postići. Kako se cijela strategija rukovodi općim ciljem zaštite od nasilja u obitelji, tijekom daljenje analize biti će prikazani pojedini gore nabrojani elementi s fokusom na određena područja.

II. BRIGA O DJECI I SOCIJALNE USLUGE

OBITELJSKI ZAKON

(NN 116/03, 17/04, 136/04, 107/07)

Ovim se Zakonom uređuje brak, odnosi roditelja i djece, posvojenje, skrbništvo, učinci izvanbračne zajednice žene i muškarca te postupci mjerodavnih tijela u svezi s obiteljskim odnosima i skrbništvom.

Uređenje obiteljskih odnosa temelji se na načelima:

- 1) ravnopravnosti žene i muškarca te uzajamnog poštovanja i pomaganja svih članova obitelji
- 2) zaštite dobrobiti i prava djeteta te odgovornosti obaju roditelja za podizanje i odgoj djeteta
- 3) primjerene skrbničke zaštite djeteta bez roditeljske skrbi te odrasle osobe s duševnim smetnjama.

Ne postoje odredbe koje bi na bilo koji način izdvajale žene žrtve obiteljskog nasilja, no postoje zakonske odredbe koje se u praksi često primjenjuju u slučajevima obiteljskog nasilja kada partneri imaju djecu. Iako je riječ o odredbama usmjerenima na zaštitu dobrobiti djece, njihova važnost i pravilna primjena velika je pomoć ženama žrtvama obiteljskog nasilja ili trgovanja ljudima. Tako, primjerice, sud u izvanparničnom postupku primjenom čl. 111. Zakona može oduzeti pravo roditelju da živi i odgaja dijete, ako isti u većoj mjeri zanemaruje podizanje i odgoj djeteta ili postoji opasnost za pravilno podizanje djeteta. Člankom 110. Zakona propisana je mogućnost određivanja nadzora nad izvršavanjem roditeljske skrbi, a člankom 114. propisani su uvjeti za provođenja postupka lišenja roditeljske skrbi u slučajevima grubog kršenja roditeljske odgovornosti, dužnosti i prava. Uz navedeno, članak 116. daje mogućnost sudu da zabrani članovima obitelji neovlašteno približavanje djetetu na određenoj udaljenosti ili na određenim mjestima.

Nastavno, iskustva iz prakse i potreba usklađivanja nacionalnog zakonodavstva s međunarodnim ugovorima ukazuju na potrebu izmjene Obiteljskog zakona. U dijelu Zakona, Glava 3. *Posredovanje prije razvoda braka*, propisane su pretpostavke za provođenje postupka posredovanja u slučajevima razvoda braka. Postupak provodi ustanova ili pojedinac, a u praksi uvijek centri za socijalnu skrb, svaki put kada se postupak radi razvoda pokreće tužbom, neovisno o tome imaju li bračni drugovi maloljetnu djecu ili nemaju. Dužnost je posredovatelja ispitati stranke te pomoći da se uzroci koji su doveli do poremećenih bračnih odnosa otklone i bračni drugovi pomire. U slučajevima rodno uvjetovanog obiteljskog nasilja, nije oportuno miriti žrtvu nasilja i počinitelja nasilja. Poželjno je pomoći žrtvi nasilja da izađe iz nasilnog partnerskog odnosa. S tim u vezi potrebno je proširiti odredbu čl. 45. Zakona koji predviđa iznimne situacije kada se postupak posredovanja ne provodi.

ZAKON O RODILJNIM I RODITELJSKIM POTPORAMA

(NN 85/08, NN 110/08, NN 34/11)

Ovim Zakonom radi zaštite materinstva, njege novorođenog djeteta i njegova podizanja te usklađenja obiteljskog i poslovnog života propisuje se pravo roditelja i njemu izjednačene osobe koja se brine o djetetu na vremenske i novčane potpore, uvjeti i način njihova ostvarivanja i financiranja te tijela nadležna za provedbu ovoga Zakona.

U čl. 6. kod definicije pojmova, zakon točkom 10. definira pojam »trudna radnica« pa kaže da je to, u smislu ovoga Zakona, zaposlena radnica koja o svom stanju trudnoće pisanim putem obavijesti svoga poslodavca.

Nadalje, u točki 11. definirana je »radnica koja je rodila«, a u smislu ovoga Zakona to je zaposlena radnica majka djeteta u dobi do navršene prve godine života djeteta, koja o tom svom stanju pisanim putem obavijesti svoga poslodavca najkasnije 30 dana prije povratka na rad,

Također, u točki 12., u smislu ovoga Zakona, »radnica koja doji dijete« je zaposlena radnica majka djeteta u dobi do navršene prve godine života djeteta koje doji, koja o tom svom stanju pisanim putem obavijesti svoga poslodavca najkasnije 30 dana prije povratka na rad.

Prava korisnika na rodiljne i roditeljske potpore određena su čl. 9. zakona određena su kao:

1. rodiljni dopust,
2. roditeljski dopust,
3. rad s polovicom punoga radnog vremena,
4. rad s polovicom punog radnog vremena zbog pojačane njege djeteta,
5. stanku za dojenje djeteta,
6. dopust trudne radnice ili dopust radnice koja je rodila ili dopust radnice koja doji dijete,
7. Slobodan radni dan za prenatalni pregled,
8. dopust ili rad s polovicom punog radnog vremena radi skrbi i njege djeteta s težim smetnjama u razvoju,
9. mirovanje radnog odnosa do treće godine života djeteta

Također, prema st. 2. istog članka, određena su slijedeća prava:

1. rodiljnu poštedu od rada,
2. roditeljsku poštedu od rada.

Cijeli zakon koncipiran je kako bi upravo marginaliziranoj grupi žena pružio potporu u okviru radnog odnosa. Ipak, unutar zakona, nema posebnih odredbi koje bi se odnosile na žene žrtve nasilja, prema kojima bi bile primijenjene određene posebne pozitivne akcije.

ZAKON O DOPLATKU ZA DJECU

(NN 94/01, 138/06, 107/07, 37/08, 61/11)

Prema ovom Zakonu doplatak za djecu novčano je primanje koje koristi roditelj ili druga osoba određena ovim Zakonom, radi potpore uzdržavanja i odgoja djece.

Pravo na doplatku za djecu stječe se i ostvaruje ovisno o visini ukupnog dohotka članova kućanstva korisnika i drugih uvjeta utvrđenih ovim Zakonom.

Za ostvarivanje prava na doplatku za djecu izvanbračna zajednica, u smislu ovoga Zakona, izjednačava se s bračnom zajednicom.

Pravo na doplatku za djecu može ostvariti roditelj, posvojitelj, skrbnik, očuh, maćeha, baka, djed i osoba kojoj je na temelju rješenja mjerodavnog tijela za poslove socijalne skrbi dijete povjereno na čuvanje i odgoj (u daljnjem tekstu: korisnik) za svu djecu koju uzdržava, pod uvjetima utvrđenima ovim Zakonom.

Korisnik doplatka za djecu može biti i punoljetno dijete bez oba roditelja koje je na redovitom školovanju.

Pravo na doplatku za djecu stječe korisnik pod uvjetom:

1. da mu ukupni dohodak ostvaren u prethodnoj kalendarskoj godini po članu kućanstva na mjesec ne prelazi 50% proračunske osnovice (u daljnjem tekstu: dohodovni cenzus), i
2. da živi u kućanstvu s djetetom.

Zaključno, Zakon nema posebnih odredbi koje bi bile privilegirajuće u odnosu na žene žrtve obiteljskog nasilja ili žrtve trgovanja ljudima.

ZAKON O PREDŠKOLSKOM ODGOJU I NAOBRABZI

(NN 10/97, 107/97)

Ovim se Zakonom uređuje predškolski odgoj i naobrazba te skrb o djeci predškolske dobi (u daljnjem tekstu: predškolski odgoj) kao dio sustava odgoja i naobrazbe te skrbi o djeci.

Predškolski odgoj obuhvaća programe odgoja, naobrazbe, zdravstvene zaštite, prehrane i socijalne skrbi koji se ostvaruju u dječjim vrtićima sukladno ovom Zakonu, za djecu od navršениh šest mjeseci života do polaska u osnovnu školu.

Dječji vrtići su javne ustanove koje djelatnost predškolskog odgoja obavljaju kao javnu službu.

Županije, Grad Zagreb te gradovi i općine imaju pravo i obvezu odlučivati o potrebama i interesima građana na svom području za organiziranjem i ostvarivanjem programa predškolskog odgoja te radi zadovoljavanja tih potreba osnivati dječje vrtiće.

Člankom 20. Zakona obuhvaćene su povlaštene skupine koje imaju prednost pri upisu djece u dječje vrtiće, koji su u vlasništvu jedinica lokalne uprave i samouprave ili u državnom vlasništvu. Riječ je o djeci roditelja žrtava i invalida Domovinskog rata, djeci iz obitelji s troje

ili više djece, djeci zaposlenih roditelja, djeci s teškoćama u razvoju, djeci samohranih roditelja i djeci uzetih na uzdržavanje, djeci u godini prije polaska u osnovnu školu i djeci roditelja koji primaju dječji doplatak.

Djeca žena žrtava obiteljskog i drugog partnerskog nasilja, nemaju posebnu prednost pri upisu u vrtiće što ukazuje na nedovoljnu senzibiliziranost zakonodavca za opseg problema s kojim se ove žene susreću. Isto tako, u praksi zna doći do restriktivnog tumačenja pojma samohrani roditelj, pa bi bilo korisno definirati zakonske pojmove. U cilju olakšavanja pristupa tržištu rada ženama žrtvama obiteljskog nasilja i trgovanja ljudima, poželjno bi bilo uvrstiti ih u posebnu kategoriju povlaštenih skupina iz čl. 20. Zakona.

Člankom 25. Zakona propisano je da rad u dječjem vrtiću ne može obavljati osoba koja je pravomoćno osuđena za neko od kaznenih djela protiv Republike Hrvatske, kazneno djelo primanja mita, kazneno djelo nasilničkog ponašanja, kazneno djelo zlouporabe opojnih droga, neko od kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnoga ćudoređa te neko od kaznenih djela protiv braka, obitelji i mladeži.

Kao i u odnosu na krug povlaštenih skupina, i u čl. 25. zakonodavac je propustio propisati zabranu rada u dječjem vrtiću osobama koje su pravomoćno osuđene za prekršaj primjenom Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji. Zabrana se u ovom Zakonu odnosi samo na počinitelje nasilničkog ponašanja u obitelji činjenično i pravno opisano u čl. 215.a Kaznenog zakona, no zabranom nisu obuhvaćene prekršajne osuđujuće odluke, a morale bi biti s obzirom na težinu i društvenu opasnost nasilja u obitelji, neovisno o činjenici je li protupravno postupanje procesuirano u prekršajnom ili kaznenom postupku. Razlog je sadržan poglavito u činjenici da se brojni prekršajni postupci vode zbog vrlo ozbiljnih djela nasilja u obitelji koji bi prema svojoj prirodi i težini trebali biti u domeni kaznenopravne regulative, a zbog trenutačne prakse tome nije tako. O ovoj se temi više govorilo u dijelu analize Kaznenog zakona i Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji.

Prema daljnjim odredbama ovog Zakona, iz preventivnih razloga, radnik protiv kojega je pokrenut kazneni postupak za kaznena djela, udaljava se od obavljanja poslova u odgovorno-obrazovnom radu do pravomoćnosti sudske presude, odnosno do obustave postupka, odbačaja prijave ili odustanka od progona. Za to vrijeme, radnik ima pravo za vrijeme udaljenja na naknadu mjesečne plaće u visini polovice prosječne plaće isplaćene tom radniku u prethodna tri mjeseca.

Autonomna ženska kuća Zagreb – nevladina feministička organizacija koja pruža smještaj, zastupanje na sudu te pravno i psihološko savjetovanje ženama koje su preživjele ili još uvijek trpe nasilje u obitelji ima razvijen posebni sustav suradnje s vrtićima. Kroz dugogodišnju suradnju i zalaganje radnica skloništa i savjetovaništa razvijena je praksa smještavanja djece koja s majkama borave u skloništu za žene i djecu koje su žrtve nasilja u obitelji. Najčešće je boravak djece u vrtićima besplatan. Sličnu praksu imaju i druga skloništa koja djeluju u Hrvatskoj. Treba napomenuti da žene žrtve nasilje u obitelji nemaju nikaku prednost i ne stječu dodatne bodove prilikom natječaja za smještaj djece u vrtiće, nego se radi o praksi koju su na osobnoj razini i vlastitim zalaganjem izborile djelatnice skloništa. Ovdje je osobito bitan faktor suradljivosti osoba u mjerodavnim institucijama.

ZAKON O ODGOJU I OBRAZOVANJU U OSNOVNOJ I SREDNJOJ ŠKOLI

(NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11)

Ovim se zakonom uređuje djelatnost osnovnog i srednjeg odgoja i obrazovanja u javnim ustanovama. Zakon, između ostaloga, sadrži odredbu u čl. 70, kojom je određeno da su učitelji, nastavnici, stručni suradnici i ostali radnici u školskim ustanovama dužni poduzimati mjere zaštite prava učenika te o svakom kršenju tih prava, posebice o oblicima tjelesnog ili duševnog nasilja, spolne zlorabe, zanemarivanja ili nehajnog postupanja, zlostavljanja ili izrabljivanja učenika, odmah izvijestiti ravnatelja školske ustanove koji je to dužan javiti tijelu socijalne skrbi, odnosno drugom nadležnom tijelu.

Prema čl. 106. radni odnos u školskoj ustanovi ne može zasnovati osoba koja je pravomoćno osuđena za neko od kaznenih djela protiv života i tijela, protiv slobode i prava čovjeka i građanina, protiv Republike Hrvatske, protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa, protiv braka, obitelji i mladeži, protiv imovine, protiv sigurnosti pravnog prometa i poslovanja, protiv pravosuđa, protiv vjerodostojnosti isprava, protiv javnog reda, protiv službene dužnosti, osim ako je nastupila rehabilitacija prema posebnom zakonu.

Djeca žena koje su žrtve nasilja u obitelji nemaju nikakva posebna prava u ostvarivanju besplatnih udžbenika ili obroka prilikom upisa u nove škole (koje su morali promijeniti prilikom preseljenja). Praksa nevladinih organizacija koje pružaju smještaj ženama i njihovoj djeci koji su preživjeli nasilje u obitelji prilikom upisa djece u novu školu jest takva da se na svakom individualnom slučaju radi posebno. Profesori/ce (razrednici/ce koji su jedini upoznati s činjenicom da se radi o djeci koja s majkama borave u skloništima zbog nasilja u obitelji) često izlaze u susret djeci na način da im posuđuju ili kopiraju udžbenike. U nekim slučajevima se radnice skloništa zajedno s majkama i djecom same snalaze i pribavljaju udžbenike. Kratak vremenski period sva djeca u Hrvatskoj su imala pravo na besplatne udžbenike ali ta odluka je ubrzo ukinuta.

ZAKON O SOCIJALNOJ SKRBI

(NN 57/11)

Ovim se Zakonom uređuje djelatnost socijalne skrbi, planiranje i financiranje socijalne skrbi, prava u sustavu socijalne skrbi i postupak za njihovo ostvarivanje, korisnici, sadržaj i organizacijski oblici obavljanja djelatnosti socijalne skrbi, stručni radnici u socijalnoj skrbi, uloga strukovnih komora, zbirke podataka i nadzor te druga pitanja važna za obavljanje djelatnosti socijalne skrbi. Također, ovim se Zakonom uređuje planiranje i financiranje te sadržaj i postupak ostvarivanja usluga međugeneracijske solidarnosti.

Konstantno jačanje antidiskriminatorne politike, poglavito nakon donošenja Zakona o zabrani diskriminacije, i prisutnost standarda izjednačavanja položaja muškaraca i žena u društvu, ogleda se i u ovom Zakonu. Propisano je da izrazi, koji se koriste u ovome Zakonu i propisima koji se donose na temelju njega, a koji imaju rodno značenje, bez obzira na to jesu li korišteni u muškom ili ženskom rodu, obuhvaćaju na isti način muški i ženski rod.

Jedan od segmenata koji ovaj Zakon uređuje jesu korisnici socijalne skrbi. Dobro je da Zakon među više kategorija korisnika prepoznaje i kategoriju žrtve obiteljskog nasilja i žrtve trgovanja ljudima. Tako Zakon sadrži odredbu čl. 30. st. 2. t. 2. gdje je navedeno da korisnik socijalne skrbi može biti „*dijete i mlađa punoljetna osoba koja je bez roditelja ili bez odgovarajuće roditeljske skrbi ili je žrtva obiteljskog, vršnjačkog ili drugog nasilja, ...*“ i nastavno u t. 5. određeno je kako korisnik socijalne skrbi može biti i „*odrasla osoba s invaliditetom ili osoba s drugim privremenim ili trajnim promjenama u zdravstvenom stanju zbog kojih nije u mogućnosti udovoljiti osnovnim životnim potrebama, žrtva obiteljskog ili drugog nasilja te žrtva trgovanja ljudima.*“

U glavi III., socijalne usluge, u odjeljku koji uređuje privremeni smještaj (privremeni smještaj je kratkotrajni smještaj koji se ostvaruje u kriznim situacijama, smještaj radi provođenja kraćih rehabilitacijskih programa, kao vikend smještaj i povremeni smještaj), u čl. 112. st. 2. stoji da u kriznim situacijama „*u kojima se djetetu koje se zatekne bez nadzora roditelja ili u skitnji, odrasloj osobi koja se zatekne izvan mjesta prebivališta ili stalnog boravišta, odnosno nema stalnog prebivališta/boravišta (beskućnik) i nije u stanju brinuti se o sebi, trudnici 3 mjeseca prije poroda ili roditelju s djetetom do godine dana života djeteta te djeci i odraslim osobama – žrtvama obiteljskog nasilja i žrtvama trgovanja ljudima, osigurava privremena skrb izvan vlastite obitelji i omogućava pristup drugim uslugama u zajednici, dok se ne ostvari povratak u vlastitu ili udomiteljsku obitelj ili se smještaj ne osigura na drugi način.*“

Nastavno, člankom 113. Zakona određuje se trajanje privremenog smještaja pa je „*određeno da privremeni smještaj priznaje Zavod² dok traje potreba, a najdulje 6 mjeseci. Iznimno od navedenog, privremeni smještaj osigurava se trudnici 3 mjeseca prije poroda ili roditelju s djetetom do godine dana života djeteta, koji nemaju stan, odnosno nemaju osigurano stanovanje ili zbog poremećenih odnosa u obitelji ne mogu ostati s djetetom u obitelji, djeci i odraslim osobama – žrtvama obiteljskog nasilja i žrtvama trgovanja ljudima, te djeci s teškoćama u razvoju ili osobama s invaliditetom, traje najdulje do godinu dana.*“

Važno je da država, među ostalim i putem ovog Zakona, prepoznaje žrtve obiteljskog nasilja kao kategorije žena kojima je potrebna pomoć. U odredbama ovog Zakona privremeni smještaj se za žene žrtve nasilja i žrtve trgovanja ljudima određuje najdulje do godinu dana, produljeno u odnosu na opće pravilo maksimalnog ostanka do šest mjeseci. Pozitivna iznimka u Zakonu rezultat je prihvaćenog prijedloga Autonomne ženske kuće Zagreb upućenog radnoj skupini za izradu Zakona.

Bitno je međutim naglasiti kako, uz ovaj institucionalni okvir pomoći žrtvama obiteljskog nasilja i žrtvama trgovanja ljudima, postoje i druge opcije pomoći žrtvama u sklanjanju od nasilja. Tako, primjerice, postoje udruge koje su organizirane kao autonomna ženska skloništa i savjetovališta koja su posljedično specijalizirana za pomoć ženama žrtvama nasilja. Autonomna ženska skloništa i pripadajuća savjetovališta proteklih su desetljeća prikupila veliku količinu stručnog znanja i praktičnog iskustva u potpori ženama žrtvama partnerskog i drugog obiteljskog nasilja jer su pomoć žrtvama nasilja pružala u vrijeme kada država još nije

² Čl. 7. st. 3. Zakona: „Osnivač zavoda za socijalnu skrb u županiji (u daljnjem tekstu: Zavod) je Republika Hrvatska.“

imala nikakav pravni okvir za pružanje pomoći žrtvama nasilja. „Ovaj oblik pružanja usluga ženama, pokazao se učinkovit jer su ženske organizacije civilnog društva fleksibilnije od javnih tijela u organizaciji sistema podrške na terenu. Uz navedeno, žrtve su više voljne obratiti se za pomoć organizacijama civilnog društva nego državnim tijelima.“ (Put iz nasilja, Birgit Appelt, Verena Kaselitz, Rosa Logar, WAVE – Women Against Violence Europe: Europska mreža za borbu protiv nasilja nad ženama u kojoj djeluje 4000 OCD-a.)

Sva autonomna ženska skloništa na teritoriju Republike Hrvatske izradila su prijedlog radi donošenja zakona kojim će biti uređen sustav redovnog i dostatnog financiranja autonomnih skloništa. Državni tajnik Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti nije međutim podržao prijedlog zakona kojim bi se financirala autonomna skloništa i pripadajuća savjetovišta te je predložio da se udruge institucionaliziraju tako da skloništa postanu domovi na koje bi se posljedično primjenjivao Zakon o socijalnoj skrbi. Na opisani način tijela državne vlasti izravno zadiru u autonomiju rada nevladinih organizacija, osobito feminističkih nevladinih organizacija koje pružaju pomoć ženama žrtvama nasilja.

Vezano uz Zakon o socijalnoj skrbi, važno je izdvojiti i odredbu članka 159. Zakona gdje stoji kako se „*ne može primiti u radni odnos na rukovodeće poslove u djelatnosti socijalne skrbi niti te poslove može obavljati, osoba protiv koje se vodi postupak ili je pravomoćno osuđena za kazneno djelo protiv života i tijela, protiv slobode i prava čovjeka i građanina, protiv časti i ugleda, protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa, protiv braka, obitelji i mladeži, protiv službene dužnosti, protiv imovine, protiv sigurnosti platnog prometa i poslovanja, protiv vjerodostojnosti isprava, protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom i za kaznena djela protiv Republike Hrvatske, te prema kojoj je izrečena prekršajnoppravna sankcija za nasilje u obitelji*“.

Nastavno, „*ne može se primiti u radni odnos na poslove stručnog radnika i suradnika u djelatnosti socijalne skrbi niti te poslove može obavljati, osoba protiv koje se vodi postupak ili je pravomoćno osuđena za kazneno djelo protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa, protiv braka, obitelji i mladeži, protiv službene dužnosti, protiv imovine, protiv sigurnosti platnog prometa i poslovanja, protiv vjerodostojnosti isprava, protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom i za kaznena djela protiv Republike Hrvatske te prema kojoj je izrečena prekršajnoppravna sankcija za nasilje u obitelji, u zadnjih 10 godina prije zasnivanja radnog odnosa*“.

Ove odredbe su važne jer se u institucijama koje obavljaju djelatnosti socijalne skrbi ne može dopustiti da radi osoba koja je počinila nasilje u obitelji jer je riječ o institucijama koje bi prve trebale pružiti pomoć. U tom kontekstu, valjalo bi razmisliti i o mogućnosti implementacije predmetnih odredbi i u druge zakone koji uređuju uvjete za obnašanje određene funkcije koja je primarno u službi pomoći građanima i ranjivim skupinama građana.

ZAKON O ZDRAVSTVENOJ ZAŠTITI

(NN 150/08, 71/10, 139/10, 22/11, 84/11)

Ovim se Zakonom uređuju načela i mjere zdravstvene zaštite, prava i obveze osoba u korištenju zdravstvene zaštite, nositelji društvene skrbi za zdravlje stanovništva, sadržaj i

organizacijski oblici obavljanja zdravstvene djelatnosti te nadzor nad obavljanjem zdravstvene djelatnosti.

Prema čl. 2. zakona, zdravstvena zaštita u smislu ovoga Zakona obuhvaća sustav društvenih, skupnih i individualnih mjera, usluga i aktivnosti za očuvanje i unapređenje zdravlja, sprečavanje bolesti, rano otkrivanje bolesti, pravodobno liječenje te zdravstvenu njegu i rehabilitaciju.

Prema čl. 3. svaka osoba ima pravo na zdravstvenu zaštitu i na mogućnost ostvarenja najviše moguće razine zdravlja, u skladu s odredbama ovoga Zakona i Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju. Svaka je osoba obvezna brinuti se o svome zdravlju. Nitko ne smije ugroziti zdravlje drugih. Svaka osoba je u hitnim slučajevima obvezna pružiti prvu pomoć ozlijeđenoj ili bolesnoj osobi i omogućiti joj pristup do hitne medicinske pomoći.

Prema čl. 11. zakona, zdravstvena zaštita stanovništva Republike Hrvatske provodi se na načelima sveobuhvatnosti, kontinuiranosti, dostupnosti i cjelovitog pristupa u primarnoj zdravstvenoj zaštiti, a specijaliziranog pristupa u specijalističko-konzilijarnoj i bolničkoj zdravstvenoj zaštiti.

Zaključno, zakon ne izdvaja bilo koju kategoriju žena prema kojoj bi se odnosio s posebnom pažnjom, no s obzirom da je zakon koncipiran na načelu sveobuhvatnosti, žene žrtve obiteljskog i partnerskog nasilja posljedično podpadaju pod odredbe zakona.

ZAKON O OBVEZONOM ZDRAVSTVENOM OSIGURANJU

(NN 15/08, 94/09, 153/09, 71/10, 139/10, 49/11)

Ovim se zakonom uređuje obvezno zdravstveno osiguranje u Republici Hrvatskoj, opseg prava na zdravstvenu zaštitu i druga prava i obveze osoba osiguranih prema ovom zakonu, uvjeti i način njihova ostvarivanja i financiranja, kao i prava i obveze nositelja obveznog zdravstvenog osiguranja, uključujući i prava i obveze ugovornih subjekata nositelja provedbe zdravstvene zaštite iz obveznog zdravstvenog osiguranja.

Čl. 6. definira tko stječe status osiguranika, pa tako u točki 15. stoji da status osiguranika stječe supružnik umrlog osiguranika koji nakon smrti supružnika nije stekao pravo na obiteljsku mirovinu, ako se Zavodu prijavio u roku od 30 dana od smrti supružnika, dok pravo na obvezno zdravstveno osiguranje prema točki 24. istog članka stječu osobe kojima je priznato pravo na status roditelja njegovatelja prema posebnom propisu.

Prema čl. 13. zakona, osobe s prebivalištem, odnosno odobrenim stalnim boravkom u Republici Hrvatskoj, koje su nesposobne za samostalan život i rad i nemaju sredstava za uzdržavanje imaju pravo na obvezno zdravstveno osiguranje kao osigurane osobe osnovom rješenja koje donosi ured državne uprave nadležan za poslove socijalne skrbi, ako pravo na obvezno zdravstveno osiguranje ne mogu ostvariti po drugoj osnovi.

S obzirom na pronatalitetnu politiku, važno je osigurati trudnicama materijalnu sigurnost, kako bi se što više žena odlučilo na majčinstvo bez da strahuje za materijalnu egzistenciju. U tom smislu, pravo na naknadu plaće zbog privremene nesposobnosti, odnosno spriječenosti za rad radi korištenja zdravstvene zaštite (u nastavku: bolovanje) iznosi 100% od osnovice za naknadu, prema čl. 42. st. 2., između ostaloga:

- za vrijeme bolovanja zbog bolesti i komplikacija u svezi s trudnoćom i porodom,
- za vrijeme korištenja roditeljskog dopusta i prava na rad s polovicom punog radnog vremena iz članka 26. točke 7. ovoga Zakona,
- za vrijeme korištenja dopusta za slučaj smrti djeteta iz članka 26. točke 8. ovoga Zakona,
- za vrijeme njege oboljelog djeteta mlađeg od tri godine života,

Konačno, iako se zakon bavi zaštitom žena vezano uz trudnoću, ne spominje eksplicitno žrtve obiteljskog i partnerskog nasilja. Također, pod članom obitelji u smislu odredbi ovog zakona smatra se bračni ili izvanbračni supružnik, dok zakon u potpunosti gubi iz vida istospolne partnere/ice, unatoč pozitivnim zakonskim odredbama specijalnog zakona koji uređuje predmetnu materiju.

ZAKON O ZAŠTITI OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA

(NN 11/97, 27/98, 128/99, 79/02)

Ovim se zakonom propisuju temeljna načela, način organiziranja i provođenja zaštite te pretpostavke za primjenu mjera i postupanje prema osobama s duševnim smetnjama.

Odredba čl. 5. normira da se dostojanstvo osoba s duševnim smetnjama mora štiti i poštovati u svim okolnostima. Osobe s duševnim smetnjama imaju pravo na zaštitu od bilo kakvog oblika zlostavljanja te ponižavajućeg postupanja. Nadalje, osobe s duševnim smetnjama ne smiju biti dovedene u neravnotežan položaj zbog svoje duševne smetnje. Posebne mjere koje se poduzimaju da bi se zaštitilo prava ili osiguralo unaprjeđivanje zdravlja osoba s duševnim smetnjama ne smatraju se oblikom nejednakog postupanja.

Radi zaštite prava osoba s duševnim smetnjama postoji Državno povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama koje je osnovano pri Ministarstvu zdravstva Republike Hrvatske. Državno povjerenstvo ovlašteno je, prema čl. 61. zakona:

- a) poduzimati mjere za sprječavanje nastanka duševnih bolesti i drugih duševnih smetnji,
- b) unaprjeđivati postupanje prema osobama s duševnim smetnjama,
- c) pratiti provođenje postupaka propisanih ovim Zakonom i predlagati psihijatrijskoj ustanovi i nadležnom državnom tijelu mjere za otklanjanje uočenih nezakonitosti,
- d) nadzirati poštovanje ljudskih prava i sloboda i dostojanstva osoba s duševnim smetnjama,

- e) po vlastitoj prosudbi ili na prijedlog treće osobe ispitivati pojedinačne slučajeve prisilnog zadržavanja ili prisilnog smještaja u psihijatrijsku ustanovu, odnosno smještaja djece, maloljetnih osoba, osoba lišenih poslovne sposobnosti te punoljetnih osoba koje nisu sposobne dati pristanak,
- f) primati prigovore i pritužbe osoba s duševnim smetnjama, njihovih zakonskih zastupnika, članova obitelji, opunomoćenika, trećih osoba, ili centra za socijalnu skrb te poduzimati potrebne mjere provjere i nadzora,
- g) predlagati nadležnom sudu donošenje odluke o otpustu iz psihijatrijske ustanove.

Osim toga, Državno povjerenstvo je ovlašteno posjetiti najmanje jednom u šest mjeseci i to bez najave psihijatrijsku ustanovu radi provjere uvjeta i načina provođenja zaštite i liječenja osoba s duševnim smetnjama.

Zakon nema odredbi koje bi na bilo kakav poseban način izravno posvetile pažnju ženama žrtvama obiteljskog i drugog partnerskog nasilja, no generalno govoreći zakon se može primjenjivati u slučajevima višestruke diskriminacije.

NACIONALNA POPULACIJSKA POLITIKA

(NN 132/06)

Nacionalna populacijska politika je strateški dokument Republike Hrvatske koji je donosen s ciljem usmjeravanja razvoja i obnove stanovništva te vlastite održivosti, radi čega se trebaju poduzeti mjere iz područja socijalne, gospodarske, stambene, obrazovne, pravne, financijske, porezne i drugih politika.

Na prijedlog Vlade Republike Hrvatske Hrvatski sabor usvojio je nacionalnu populacijsku politiku kao akt kojim se izražava politika predstavničkog tijela građana i nositelja zakonodavne vlasti u Republici Hrvatskoj.

Provedba populacijske politike osmišljena je kroz više pravaca, pa tako sam dokument sadrži područja djelovanja, aktivnosti i plan provođenja aktivnosti. Navedeno se u nastavku strukturira kroz sljedeće segmente: *Održivi gospodarski razvoj, temeljne i razvojne pretpostavke, Sustav obiteljskih potpora, Porezne olakšice, Usklađivanje obiteljskog i poslovnog života, Skrb o djeci, Zdravstvena zaštita majke i djeteta, Senzibilizacija i informiranje*

Navedeni dokument ne prepoznaje žene žrtve nasilja kao kategoriju koja bi bila obuhvaćena populacijskom politikom niti prema kojima bi se trebale provoditi određene mjere u smislu pozitivnih akcija.

SOCIJALNA POLITIKA GRADA ZAGREBA

Program socijalne politike Grada Zagreba od 2009. do 2012. navodi sljedeće relevantne mjere koje se tiču izravne pomoći ženama koje su preživjele nasilje:

„ŽRTVE NASILJA U OBITELJI

MJERA 23: psihosocijalni tretman počinitelja nasilja u obitelji

MJERA 24: dom za djecu i odrasle – žrtve obiteljskog nasilja 'Duga-Zagreb'

MJERA 25: izgradnja novog objekta Doma 'Duga II – Zagreb'."

Grad Zagreb bavi se samo prvim korakom u suzbijanju nasilja protiv žena i pritom se velika količina novca koristi na promjenu lokacije postojećeg Doma za djecu i odrasle – žrtve obiteljskog nasilja ili na psihosocijalni tretman nasilnika. Iz samog naziva institucije jasno je da nije riječ o smještaju namijenjenom samo ženama, tako da je upitno rehabilitacijsko djelovanje na žene, ako prostor moraju dijeliti i s muškarcima. Izostanak bilo kakvih programa ekonomskog osnaživanja i poticanja socijalnog uključivanja žena koje su preživjele nasilje u obitelji, pokazatelj je nedovoljnog djelovanja u smjeru suzbijanja nasilja protiv žena. Socijalna politika grada Zagreba ne sadrži druge segmente koji se ovim radom obuhvaćaju, a koje bi pružale ženama žrtvama nasilja određene olakšice u smislu potenciranja zapošljavanja li sl.

ZAGREBAČKA STRATEGIJA JEDINSTVENE POLITIKE ZA ZAŠTITU OD NASILJA U OBITELJI U RAZDOBLJU OD 2008. DO 2010.

Gradska skupština Grada Zagreba donijela je Zagrebačku strategiju jedinstvene politike za zaštitu od nasilja u obitelji u razdoblju od 2008. do 2010. (Službeni glasnik Grada Zagreba 9/08) koja je donesena u skladu s Nacionalnom strategijom zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2008. do 2010. godine. Oba dokumenta utemeljena su na Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji koji je donijela Vlada Republike Hrvatske i Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti. Protokol objedinjuje obveze svih nadležnih tijela koja sudjeluju u otkrivanju i suzbijanju nasilja te pružanju pomoći zaštite osobama izloženim nasilju u obitelji (policija, centri za socijalnu skrb, zdravstvene ustanove, odgojno-obrazovne ustanova i pravosudna tijela), a u njemu su opisani oblici, način i sadržaj suradnje između navedenih subjekata i druge aktivnosti koje su zakonom propisane.

Prema navedenoj Strategiji jedna od mjera za prevenciju i sprečavanje nasilja u obitelji je i stvaranje uvjeta za uključivanje djece žrtava nasilja u obitelji, u dječje vrtiće i programe predškolskoga, osnovnoškolskog i srednjoškolskog odgoja i obrazovanja.

Provoditelji mjera Zagrebačke strategije trebaju dostavljati, do 15. siječnja svake godine, Gradskom uredu za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje izvješća o provedbi mjera i aktivnosti iz svoje nadležnosti za prethodnu godinu koje Gradski ured za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje, do 1. veljače, treba objediniti. Potom Gradski ured za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje treba, do 15. veljače svake godine, Gradskom poglavarstvu Grada Zagreba dostaviti objedinjeno izvješće o provedbi mjera i aktivnosti iz Zagrebačke strategije koje potom treba o tome izvijestiti Gradsku skupštinu Grada Zagreba.

III. ZAPOŠLJAVANJE, PREKVALIFIKACIJA I OBRAZOVANJE ODRASLIH

ZAKLJUČAK O PRIHVAĆANJU EUROPSKE POVELJE O OSNOVNIM SOCIJALNIM PRAVIMA RADNIKA

(NN 37/91)

Sabor Republike Hrvatske je u cilju izgradnje Republike Hrvatske kao socijalne države, smatrajući da su socijalna prava radnika dio stvarne demokracije i preduvjet ukupnog ekonomskog i socijalnog razvoja, te u cilju zaštite i promicanja socijalnih prava kao dio ljudskih prava i temeljnih sloboda, donio je sljedeće zaključke o prihvaćanju Europske povelje o osnovnim socijalnim pravima, kojima se između ostalog trebaju osigurati bolji uvjeta života i rada, sloboda kretanja, zdravlje i sigurnost na radnom mjestu, socijalna zaštita, obrazovanje i izobrazba, sprečavanje bilo kakve diskriminacije kod zapošljavanja, gubitka radnog mjesta ili nagrađivanje bez obzira na spol, rasu, nacionalnu pripadnost ili uvjerenje, poboljšavanje dijaloga između države, poslodavca i radnika, kolektivno pregovaranje i ugovaranje, stvaranje uvjeta za uvođenje tržišta radne snage, informiranje, konzultiranje i učestvovanje radnika u donošenju odluka, zaštite djece, žena, starijih osoba i invalida.

ZAKON O RADU

(NN 149/09, 61/11)

Zakon o radu osnovni je zakon radnog zakonodavstva, ali pored njega postoji i niz dugih propisa kojima se uređuje pojedina pitanja iz odnosa poslodavca i radnika, te takvi propisi imaju prednost jer su *lex specialis* u odnosu na Zakon o radu.

Zakon o radu u čl. 2. definira subjekte radnog odnosa:

Radnik-ca (zaposlenik-ca, uposlenik-ca, djelatnik-ca, namještenik-ca, službenik-ca ili drugi radnik-ca – u daljnjem tekstu: radnik) u smislu ovoga Zakona je fizička osoba koja u radnom odnosu obavlja određene poslove za poslodavca.

Poslodavac u smislu ovoga Zakona je fizička ili pravna osoba koja zapošljava radnika i za koju radnik u radnom odnosu obavlja određene poslove.

Gore citiranom odredbom o pojmu radnika i poslodavca kod definiranja radnika poštivana je zabrana diskriminacije po spolu pa se u zakonskom tekstu izričito spominju radnik i radnica, te se ističe da radnik ili radnica mogu biti i zaposlenik-ica, uposlenik-ica, djelatnik-ica, namještenik-ica, službenik-ica ili drugi radnik-ica, a sve sukladno Zakonu o ravnopravnosti spolova. Zakonom o ravnopravnosti spolova je uvedena i obveza korištenja naziva radnog mjesta u muškom i ženskom rodu kod donošenja rješenja o rasporedu na radno mjesto i drugih rješenja o pravima i obvezama državnih službenika/ica te u području obrazovanja (uvođenje svim obrazovnim ustanovama obveze korištenja jezičnih standarda u muškom i ženskom rodu u sadržajima svjedodžbi, diploma i drugih dokumenata).

Zakon o radu kao bazični zakon radnog zakonodavstva žene žrtve obiteljskog i partnerskog nasilja izričito ne spominje kao skupine koje bi odredbama tog zakona imale kakve povlastice, prednosti ili privilegije pri zasnivanju ili tijekom radnog odnosa.

Naime prema odredbama Zakona o suzbijanju diskriminacije, diskriminacijom se smatra stavljanje u nepovoljniji položaj bilo koje osobe po osnovi rase ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere političkog ili drugog vjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije. Članak 9. St.1.t.2. Zakona o suzbijanju diskriminacije propisuje da se pozitivne akcije s ciljem poboljšanja položaja određenih skupina građana diskriminiranih po osnovama iz čl. 1., neće smatrati diskriminacijom.

Nedostatak izričitih odredbi kojima bi se žene žrtve obiteljskog i partnerskog nasilja u okviru radnog zakonodavstva stavile u povoljniji položaj u odnosu na druge osobe, tzv. pozitivna diskriminacija, može dovesti do njihove diskriminacije.

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova u okviru svoje nadležnosti zaprima i prijave svih fizičkih i pravnih osoba vezane uz diskriminaciju u području ravnopravnosti spolova, pruža pomoć fizičkim i pravnim osobama koje su podnijele pritužbu zbog spolne diskriminacije pri pokretanju sudskog postupka, poduzima radnje ispitivanja pojedinačnih prijava do pokretanja sudskog spora, uz pristanak stranaka provodi postupka mirenja uz mogućnost sklapanja izvansudske nagodbe.

Iako ne sadrži izričite odredbe o položaju i pravima žena koje su proživjele obiteljsko ili drugo partnersko nasilje, Zakon ipak sadrži odredbe kojima se žene pod određenim uvjetima stavljaju u povoljniji položaj o muškarca.

Glava VIII. Zakona o radu sadrži odredbe o zaštiti trudnica, roditelja i posvojitelja, pa se tako čl. 67. propisuje da poslodavac ne smije odbiti zaposliti ženu niti joj otkazati ugovor o radu zbog njezine trudnoće, niti joj smije ponuditi sklapanje izmijenjenog ugovora o radu. Nadalje, poslodavac ne smije tražiti bilo kakve podatke o ženinoj trudnoći niti smije uputiti drugu osobu da traži takve podatke, osim ako radnica osobno zahtijeva određeno pravo predviđeno zakonom ili drugim propisom radi zaštite trudnica. Ranije spomenute odredbe zakona o radu ne sprječavaju poslodavca da trudnici, odnosno ženi koja doji dijete, na njezin prijedlog, ponudi sklapanje ugovora o radu pod izmijenjenim uvjetima za obavljanje drugih odgovarajućih poslova. Ako radnica radi na poslovima koji ugrožavaju njezin život ili zdravlje, odnosno djetetov život ili zdravlje, poslodavac joj je dužan ponuditi sklapanje sporazuma kojim će se odrediti obavljanje drugih odgovarajućih poslova, a koji će za određeno vrijeme zamijeniti odgovarajuće uglavke ugovora o radu. Ako poslodavac nije u mogućnosti postupiti na propisan način radnica ima pravo na dopust uz naknadu plaće.

Za vrijeme trudnoće, korištenja rodiljnog, roditeljskog, posvojiteljskog dopusta, rada s polovicom punog radnog vremena, rada u skraćenom radnom vremenu zbog pojačane njege djeteta, dopusta trudnice ili majke koja doji dijete, te dopusta ili rada u skraćenom radnom vremenu radi skrbi i njege djeteta s težim smetnjama u razvoju, odnosno u roku od petnaest dana od prestanka trudnoće ili prestanka korištenja tih prava, poslodavac ne može otkazati ugovor o radu trudnici i osobi koja se koristi nekim od spomenutih prava. Radnica koji koristi pravo na rodiljni, roditeljski i posvojiteljski dopust, rad s polovicom punog radnog vremena, rad u skraćenom radnom vremenu zbog pojačane njege djeteta, dopust trudnice ili majke koja doji dijete, te dopust ili rad u skraćenom radnom vremenu radi skrbi i njege djeteta s

težim smetnjama u razvoju ili kojem ugovor o radu miruje do treće godine života djeteta sukladno posebnom propisu, može otkazati ugovor o radu izvanrednim otkazom.

Nakon proteka roditeljskog, posvojiteljskog dopusta, dopusta radi skrbi i njege djeteta s težim smetnjama u razvoju te mirovanja radnog odnosa do treće godine života djeteta sukladno posebnom propisu, radnica koja je koristila neko od tih prava ima pravo povratka na poslove na kojima je radila prije korištenja toga prava, a ako je prestala potreba za obavljanjem tih poslova, poslodavac joj je dužan ponuditi sklapanje ugovora o radu za obavljanje drugih odgovarajućih poslova, čiji uvjeti rada ne smiju biti nepovoljniji od uvjeta rada poslova koje je obavljala prije korištenja toga prava.

Učestala praksa pokazuje da poslodavci uskratu prava zaštićenim kategorijama žena vrše putem sklapanja ugovora o radu na određeno vrijeme. Protekom ugovora sklopljenog na određeno vrijeme, trudnoj ženi prestaje radni odnos i sva prava iz radnog odnosa. Smisao zakonskih odredbi o zaštiti žena za vrijeme njihove trudnoće i majčinstva izigrana je primjenom odredbi koje omogućuju sklapanje ugovora o radu na određeno vrijeme. Iako se ugovor o radu na određeno vrijeme može skopiti iznimno, praksa je iznimne situacije gotovo pretvorila u redovne situacije čime je sigurnost zaštićenih kategorija žena ugrožena.

Nadalje, Zakon o radu u čl. 83. sadrži odredbu o jednakosti plaća žena i muškarca za jednaki rad i rad jednake vrijednosti, sve sukladno Konvenciji Međunarodne organizacije rada o jednakosti plaća radnika i radnica za rad jednake vrijednosti. Također, sukladno Direktivi Vijeća 75/117/EZ od 10.02.1975.g. Zakon o radu definira što obuhvaća pojam da dvije osobe različitog spola obavljaju jednaki rad i rad jednake vrijednosti: ako obavljaju posao u istim ili sličnim uvjetima ili bi jedna drugu mogle zamijeniti na poslovima koje obavljaju; ako je rad slične naravi, a razlike koje se pojavljuju nemaju utjecaja na narav posla u cijelosti; ako se uzmu u obzir kriteriji stručnosti, vještine, je li rad fizički ili ne, odgovornosti i uvjeti u kojima se taj rad odvija.

Pod jednakošću plaća podrazumijeva se osnovna plaća ali i svi dodaci odnosno davanja koja poslodavac izravno ili neizravno, po bilo kojoj osnovi, isplaćuje u novcu ili naravi radniku ili radnici za obavljeni rad.

Zakon o radu utvrđuje ništetnim odredbe ugovora o radu, kolektivnog ugovora, pravilnika o radu ili drugog pravnog akta koje su protivne pravilu jednakosti plaća žena i muškaraca. I Zakon o ravnopravnosti spolova zabranjuje diskriminaciju glede uvjeta zaposlenja i rada, sva prava iz rada i na temelju rada, a što uključuje i jednakost plaća za jednaki rad i rad jednake vrijednosti.

U Zakonu o radu postoje odredbe, koje su važne za položaj žena koje su proživjele obiteljsko i drugo partnersko nasilje, a kojima se regulira zaštita privatnosti radnika-ica.

Prema čl. 34. zakona osobni podaci radnika-ica smiju se prikupljati, obrađivati, koristiti i dostavljati trećima osobama samo ako je to određeno ovim ili drugim zakonom ili ako je to potrebno radi ostvarivanja prava i obveza iz radnog odnosa odnosno u svezi s radnim odnosom. Ako je osobne podatke potrebno prikupljati, obrađivati, koristiti ili dostavljati trećim osobama radi ostvarivanja prava i obveza iz radnog odnosa odnosno u svezi s radnim odnosom, poslodavac mora unaprijed pravilnikom o radu odrediti koje će podatke u tu svrhu

prikupljati, obrađivati, koristiti ili dostavljati trećim osobama. Prikupljanje i korištenje osobnih podataka detaljno je propisano Zakonom o zaštiti osobnih podataka, koji je razrađen u daljnjem dijelu teksta.

Zakon o radu sadrži odredbe o zaštiti dostojanstva, zabrani uznemiravanja, diskriminacije i spolnog uznemiravanja, a koja odredbe su od velike važnosti sa stajališta radnica koje mogu biti izložene uznemiravanju, diskriminaciji ili spolnom uznemiravanju.

Uznemiravanje i spolno uznemiravanje na radnom mjestu, kako to navodi Zakon o radu (NN 149/09), u široj je javnosti poznatije pod nazivom mobbing.

Nekoliko je pravnih izvora koji reguliraju zaštitu dostojanstva, zabranu uznemiravanja, diskriminacije i spolnog uznemiravanja na radnom mjestu. Osim Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih određenja iz Ustava RH, kao temeljnih akata, ta je materija na više ili manje obiman način regulirana Zakonom o radu, Zakonom o suzbijanju diskriminacije te Zakonom o ravnopravnosti spolova.

Novi Zakon o radu, za razliku od Zakona o radu koji je važio do 1. siječnja 2010., drugačije je regulirao diskriminaciju, uznemiravanje i spolno uznemiravanje.

Tako se u članku 5. stavak 4. i 5. Zakona o radu navodi:

Zabranjena je izravna ili neizravna diskriminacija na području rada i radnih uvjeta, uključujući kriterije za odabir i uvjete pri zapošljavanju, napredovanju, profesionalnom usmjeravanju, stručnom osposobljavanju i usavršavanju te prekvalifikaciji, sukladno posebnim zakonima.

Poslodavac je dužan zaštititi dostojanstvo radnika za vrijeme obavljanja posla od postupanja nadređenih, suradnika i osoba s kojima radnik redovito dolazi u doticaj u obavljanju svojih poslova, ako je takvo postupanje neželjeno i u suprotnosti s posebnim zakonima.

Posebni zakoni (lex specialis) na koje ukazuju stavci 4. i 5. članka 5. Zakona o radu su Zakon o suzbijanju diskriminacije i Zakon o ravnopravnosti spolova.

Do sada su uočena reagiranja na novu radnopravnu regulativu, npr. dopis Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova od 19. studenoga 2009. upućen Odboru za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, s prijedlozima u vezi s novim Zakonom o radu, u kojima je istaknuto između ostalog sljedeće:

„Ovakav prijedlog odredbe je nedostatan i u potpunosti je izgubio smisao dosadašnje odredbe Zakona o radu koji je povezivao zaštitu dostojanstva sa zaštitom od uznemiravanja i spolnog uznemiravanja. To je izuzetno bitno s obzirom da su uznemiravanje i spolno uznemiravanje oblici diskriminacije koji su definirani i postojećim Zakonom o radu i Zakonom o suzbijanju diskriminacije i Zakonom o ravnopravnosti spolova koji su usklađeni s Direktivama EU u tom području. Prijedlog Zakona o radu nema više odredbi o uznemiravanju i spolnom uznemiravanju pa je upravo potrebno uputiti na posebne zakone koji uređuju ovo područje jer u suprotnom odredba gubi smisao.

Ujedno se mora napomenuti da postojeće uređenje po Zakonu o radu jasno navodi da se dostojanstvo radnika štiti od uznemiravanja ili spolnog uznemiravanja poslodavca, nadređenih, suradnika i osoba s kojima radnik redovito dolazi u doticaj u obavljanju svojih

poslova. Potpuno je neprimjereno da je novom odredbom poslodavac isključen kao moguća aktivna strana u uznemiravanju ili spolnom uznemiravanju.“

Zaštita dostojanstva u novom Zakonu o radu regulirana je člankom 130., kojim su preuzete odredbe iz ranijeg Zakona o radu uz dvije iznimke.

U stavku 8. čl. 130. članka navodi se da ponašanje radnika koje predstavlja uznemiravanje ili spolno uznemiravanje predstavlja povredu obveze iz radnog odnosa, no zakon ne definira pojam uznemiravanja, kao niti pojam spolnog uznemiravanja, već je to prepušteno posebnim zakonima.

Također, na novi način uređena zabrana uznemiravanja više ne sadržava pravila o teretu dokazivanja, što znači da se u tom pogledu primjenjuju druge odredbe Zakona o radu o teretu dokazivanja, odnosno odredba članka 131. Zakona o radu sukladno kojoj teret dokazivanja u slučaju spora iz radnog odnosa leži na osobi koja smatra da joj je neko pravo iz radnog odnosa povrijeđeno. U slučaju spora oko stavljanja radnika u nepovoljniji položaj, ako radnik učini vjerojatnim da je stavljen u nepovoljniji položaj i da mu je povrijeđeno neko od njegovih prava, teret dokazivanja prelazi na poslodavca. U slučaju spora zbog otkaza ugovora o radu, teret dokazivanja postojanja opravdanog razloga za otkaz je na poslodavcu, a na radniku samo ako je radnik ugovor otkazao izvanrednim otkazom. U slučaju spora u vezi sa radnim vremenom, teret dokazivanja radnog vremena leži na poslodavcu.

ZAKON O POSREDOVANJU PRI ZAPOŠLJAVANJU I PRAVIMA ZA VRIJEME NEZAPOSLENOSTI

(NN 80/08, 94/09, 121/10)

Ovim se Zakonom uređuje posredovanje pri zapošljavanju, profesionalno usmjeravanje, obrazovanje u cilju povećanja zapošljavanja radne snage, osiguranje za slučaj nezaposlenosti, aktivno djelovanje na tržištu rada u cilju poticanja prostorne i profesionalne pokretljivosti radne snage, te novog zapošljavanja i samozapošljavanja, izvori sredstava za djelatnosti Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (u daljnjem tekstu: Zavod) te ustroj, upravljanje i obavljanje djelatnosti Zavoda.

Prema odredbama spomenutog zakona Vlada Republike Hrvatske donosi nacionalne akcijske planove zapošljavanja. Na temelju takvih planova Zavod i druge nadležne pravne osobe provode mjere za poticanje zapošljavanja, u cilju unapređenja zapošljavanja razvijanja poduzetništva, poticanja prilagodljivosti poslodavaca i radnika/ica uvjetima na tržištu rada, kao i poticanju istih uvjeta pri zapošljavanju žena i muškaraca. Za praćenje provedbe planova Vlada Republike Hrvatske osniva povjerenstvo sastavljeno od socijalnih partnera, nadležnih ministarstava i ostalih interesnih skupina koje djeluju na tržištu rada.

Mjere za poticanje zapošljavanja provode se na temelju programa koje donosi Zavod, a obuhvaćaju osobito:

- 1) programe za otvaranje novih radnih mjesta,
- 2) programe prilagodbe radnih mjesta za pojedine skupine nezaposlenih,
- 3) programe zapošljavanja posebno osjetljivih skupina nezaposlenih osoba kojima prijete socijalna isključenost,
- 4) programe samozapošljavanja nezaposlenih osoba,

- 5) programe pripreme radnika kod poslodavaca koji prelaze na nove proizvodne programe ili na nove tehnologije,
- 6) programe prostorne i profesionalne pokretljivosti,
- 7) programe humanitarnih, ekoloških, komunalnih, infrastrukturnih sadržaja, očuvanja kulturnih i povijesnih spomenika i drugih djelatnosti ako neposredno zapošljavaju nezaposlene osobe,
- 8) programe izrade studija, istraživačkih i drugih projekata vezanih za tržište rada,
- 9) programe obrazovanja nezaposlenih osoba za potrebe tržišta rada.

Nacionalnom strategijom za sprječavanje nasilja u obitelji predviđeno je da će se posebnim mjerama poticati zapošljavanje žrtava nasilja, te je predviđeno planiranje i programiranje zapošljavanja žena žrtava nasilja te poticanje poslodavaca da ih zaposle, a sve u svrhu jačanja njihova položaja na tržištu rada.

U skladu sa zakonom i nacionalnom strategijom za sprječavanje nasilja u obitelji Hrvatski zavod za zapošljavanje je donio mjeru o sufinanciranju zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih osoba, među kojima se nalaze i žene žrtve nasilja koja se detaljno analizira u ovom radu.

ZAKON O OBRAZOVANJU ODRASLIH

(NN 17/07, 107/07, 24/10)

Prema ovom zakonu, čl. 1. , obrazovanje odraslih obuhvaća cjelinu procesa učenja odraslih namijenjenih:

- ostvarivanju prava na slobodan razvoj osobnosti,
- osposobljavanju za zapošljivost: stjecanju kvalifikacija za prvo zanimanje, prekvalifikaciji, stjecanju i produbljivanju stručnih znanja, vještina i sposobnosti,
- osposobljavanju za aktivno građanstvo.

Prema čl. 2. zakona , obrazovanje odraslih temelji se na načelima:

- cjeloživotnog učenja,
- racionalnog korištenja obrazovnih mogućnosti, teritorijalne blizine i dostupnosti obrazovanja svima pod jednakim uvjetima, u skladu s njihovim sposobnostima,
- slobode i autonomije pri izboru načina, sadržaja, oblika, sredstava i metoda,
- uvažavanja različitosti i uključivanja,
- stručne i moralne odgovornosti andragoških djelatnika,
- jamstva kvalitete obrazovne ponude,
- poštovanja osobnosti i dostojanstva svakoga sudionika.

Zakon nema posebnih odredbi koje bi posebnu pažnju posvetile ženama žrtvama obiteljskog i drugog partnerskog nasilja.

ZAKON O STRUKOVNOM OBRAZOVANJU

(NN 30/09, 24/10)

Ovim se Zakonom uređuje srednje strukovno obrazovanje, osposobljavanje i usavršavanje (u daljnjem tekstu: strukovno obrazovanje) kao djelatnost kojom se omogućava razvoj i stjecanje kompetencija potrebnih za dobivanje strukovnih kvalifikacija.

Prema čl. 20. st. 1. zakona Uvjeti za upis polaznika u srednje strukovno obrazovanje su: zdravstvena sposobnost, posebne psihofizičke sposobnosti, prethodno stečena razina kvalifikacije te drugi uvjeti propisani kurikulumom. Prema st. 3. istog članka, kandidatima s teškoćama u razvoju ustanova za strukovno obrazovanje osigurava upis u skladu s rješenjem nadležnih službi.

Osim odredbe koja razrađuje status kandidata s poteškoćama u razvoju, nema odredbi koje bi posebnu pažnju posvetile ženama koje su proživjele nasilje . Osim toga, nema niti odredbi u smislu zaštitnog mehanizma vezano za zasnivanje radnog odnosa osoba koja bi mogla narušiti prava polaznika strukovnog obrazovanja. Jedina zaštita koju zakon predviđa je prema čl. 38. zakona, gdje se određuje da inspekcijski nadzor nad ustanovama za strukovno obrazovanje obavlja prosvjetna inspekcija Ministarstva.

ZAKON O DRŽAVNOJ POTPORI ZA OBRAZOVANJE I IZOBRAZBU

(NN 109/07, 134/07, 152/08)

Ovim se Zakonom uređuju uvjeti i pravila za dodjelu državne potpore za obrazovanje i izobrazbu radnika. Ovaj Zakon modificira Zakon o porezu na dobit, posebice njegov dio koji se odnosi na porezne odbitke i olakšice za obrazovanje i izobrazbu.

Cilj ovog zakona je povećanje konkurentnosti hrvatskoga gospodarstva promicanjem cjeloživotnog učenja.

U smislu ovoga Zakona pojedini pojmovi imaju sljedeće značenje:

- a) opće obrazovanje i izobrazba – uključuje obrazovanje i izobrazbu koji nisu neposredno i ponajprije namijenjeni sadašnjem ili budućem radnom mjestu radnika kod poduzetnika koji koristi poreznu olakšicu za obrazovanje i izobrazbu, već omogućuju stjecanje kvalifikacija koje su većim dijelom prenosive kod drugih poduzetnika ili na druga radna područja, čime znatno poboljšavaju mogućnost radnika za zapošljavanje,
- b) posebno obrazovanje i izobrazba – uključuje obrazovanje i izobrazbu koji su neposredno i ponajprije namijenjeni sadašnjem ili budućem radnom mjestu radnika kod poduzetnika koji koristi poreznu olakšicu za posebno obrazovanje i izobrazbu te omogućuju stjecanje kvalifikacija koje nisu prenosive kod drugih poduzetnika ili na druga radna područja, ili koje su samo dijelom prenosive,
- c) korisnici državne potpore, u smislu ovoga Zakona, jesu pravne i fizičke osobe koje obavljaju gospodarsku djelatnost te sudjeluju u prometu robe i usluga (poslodavci),

- d) naukovanje, sukladno s propisom koji uređuje obrt, u području obrazovanja za obrtnička zanimanja.

Pod radnikom u smislu ovoga Zakona podrazumijeva se i obrtnik koji osobno radi u obrtu.

Zakon u čl. 5. uređuje potpore za obrazovanje i izobrazbu radnika u nepovoljnom položaju. Prema tom zakonu radnik u nepovoljnom položaju je:

- 1) svaki radnik mlađi od 25 godina koji prethodno nije pronašao nikakav posao s redovitom plaćom,
- 2) svaki radnik s invaliditetom koji je posljedica tjelesnih, duševnih ili psiholoških oštećenja, a koji je sposoban sudjelovati na tržištu rada,
- 3) svaki radnik koji se ponovno zaposlio nakon prekida od najmanje tri godine, a posebice svaki radnik koji se ponovno zaposlio nakon što je prestao raditi zbog teškoća u usklađivanju svojih radnih obveza i obiteljskog života, pri čemu se na radnika ovaj pojam primjenjuje u razdoblju od šest mjeseci od njegova ponovnog zapošljavanja, tj. radnik koji se zaposlio nakon korištenja roditeljskih i obiteljskih prava uređenih posebnim propisima,
- 4) svaki radnik stariji od 45 godina koji nije stekao srednju školsku ili srednju stručnu spremu,
- 5) svaki dugotrajno nezaposleni radnik, odnosno radnik koji je bio nezaposlen tijekom dvanaest uzastopnih mjeseci, pri čemu se ovaj pojam primjenjuje na ovog radnika u razdoblju od prvih šest mjeseci nakon njegova ponovnog zapošljavanja.

7. ZAKON O MINIMALNOJ PLAĆI

(NN 67/08)

Od srpnja 2008.g. u Republici Hrvatskoj se primjenjuje Zakon o minimalnoj plaći. Naziv „najniža plaća“ zamijenjen je novim nazivom ‘minimalna plaća’, što je obrazloženo potrebom približavanja našeg zakonodavstva terminima koje se rabi u konvencijama Međunarodne organizacije rada i u smjernicama Europske unije. Uvedena je nova metodologija utvrđivanja iznosa najniže cijene rada i njezino usklađenje s kretanjima drugih ekonomskih pokazatelja.

Ovim se Zakonom uređuje iznos minimalne plaće, način njezinog usklađivanja, kao i provedba nadzora nad primjenom odredbi ovoga Zakona. Minimalna plaća utvrđena ovim Zakonom jest najniži mjesečni iznos bruto plaće koji pripada radniku za rad u punom radnom vremenu. Visina minimalne plaće utvrđuje se jednom godišnje, u lipnju tekuće godine te se njezin porast veže uz realan rast BDP-a iz prethodne godine prema objavi Državnog zavoda za statistiku. Visina minimalne plaće za razdoblje od 1. lipnja 2009. do 31. svibnja 2010. te za svako sljedeće jednogodišnje razdoblje, uskladit će se s realnim rastom BDP-a za prethodnu godinu, na način da se udio minimalne plaće u prosječnoj bruto plaći kod pravnih osoba u Republici Hrvatskoj ostvarenoj u prethodnoj godini uveća za postotak realnog rasta BDP-a u prethodnoj godini, prema objavi Državnog zavoda za statistiku. Državni zavod za statistiku objavit će visinu minimalne plaće u Narodnim novinama.

ZAKON O ZAŠTITI NA RADU

(NN 59/96, 94/96, 114/03,86/08,75/09)

Svrha je Zakona o zaštiti na radu uvođenje mjera za poticanje unapređivanja sigurnosti i zdravlja radnika-ica na radu, sprječavanje ozljeda na radu, profesionalnih bolesti, drugih bolesti u svezi s radom te zaštita radnog okoliša.

Čl.1. st. 2. zakona je propisano da posebno osjetljive kategorije radnika-ica moraju biti zaštićene od onih opasnosti koje na njih štetno utječu, te da se osobita zaštita propisuje radi očuvanja nesmetanoga duševnog i tjelesnog razvitka mladeži, zaštite žena od rizika koji bi mogli ugroziti ostvarivanje materinstva, zaštite osoba s invaliditetom i profesionalno oboljelih osoba od daljnjeg oštećenja zdravlja i umanjenja njihove radne sposobnosti te radi očuvanja radne sposobnosti starijih radnika u granicama primjerenim njihovoj životnoj dobi.

Glava 6. Zakona o zaštiti na radu uređuje zaštitu posebnih kategorija radnika.

Čl. 37. zakona je propisano da je poslodavac dužan naročito osigurati zaštitu na radu radnicima malodobnicima, ženama i radnicima smanjenih radnih sposobnosti te u skladu sa zakonom, odnosno kolektivnim ugovorom utvrditi općim aktom poslove koje ne mogu obavljati te skupine radnika.

Radnici smanjenih radnih sposobnosti, u smislu ovoga Zakona, su radnici čija je radna sposobnost smanjena zbog starosti, invaliditeta, ozljede, ozljede na radu, profesionalnih ili ostalih bolesti te drugih razloga koji se utvrđuju kolektivnim ugovorom ili općim aktom poslodavca.

Propisano je, također, da za vrijeme trudnoće žena ne smije obavljati osobito poslove vatrogasca, poslove koji se obavljaju na visini, poslove u nepovoljnoj mikroklimi, poslove u buci i vibracijama, poslove u povišenom atmosferskom tlaku, poslove pri kojima je izložena ionizacijskom i mikrovalnom zračenju, dimu olova i njegovih anorganskih spojeva, tetraetilolovu, parama žive i prašini živinih spojeva, prašini i dimovima mangana i spojeva, uranu i njegovim spojevima, fluoru i njegovim spojevima, ugljičnom disulfidu, halogenim derivatima ugljikovodika, benzenu i drugim homolozima, nitro i amino derivatima benzena, kemijskim i drugim tvarima u proizvodnji i preradi umjetnih smola i plastičnih masa, pesticidima na bazi kloriranih ugljikovodika te biološkim agensima i to virusima: hepatitis B, herpes, cytomegalo, varicella, rubella, HIV te bakterijama: listeria, toxoplazma.

Za vrijeme dojenja djeteta žena ne smije obavljati osobito poslove pri kojima je izložena prašini, dimu i parama olova i njegovih spojeva, halogenim derivatima ugljikovodika i pesticidima na bazi kloriranih ugljikovodika.

Malodobnici ne smiju obavljati poslove s posebnim uvjetima rada, ne smiju raditi noću i u prekovremenom radu, osim u slučajevima utvrđenim u Zakonu o radu.

Kod poslodavca radnici između sebe biraju ili imenuju povjerenika radnika za zaštitu na radu.

Zadatak je povjerenika da djeluje u interesu radnika na području zaštite na radu, te da prati primjenu propisa i naređenih mjera zaštite u radnoj sredini u kojoj je izabran.

Povjerenik ima i sljedeća prava i dužnosti:

- podnositi prijedloge vezane uz donošenje odluka iz područja zaštite zdravlja i sigurnosti na radu;

- zahtijevati od poslodavca da poduzme odgovarajuće mjere u cilju smanjenja i otklanjanja izvora opasnosti;
- podnositi pritužbe tijelima nadležnim za zaštitu na radu, ako smatra da su prethodno poduzete mjere i osigurana sredstva nedostatna ili neodgovarajuća za sigurnost i zaštitu zdravlja na radu;
- sudjelovati u planiranju unapređivanja uvjeta rada, uvođenja nove tehnologije, uvođenja novih tvari u radni i proizvodni proces i poticati poslodavca i njegove ovlaštenike na provedbu zaštite na radu;
- biti obaviješten o svim promjenama od utjecaja na sigurnost i zdravlje radnika;
- imati pravo uvida i korištenja dokumentacije vezane za sigurnost i zdravlje radnika;
- primati primjedbe radnika na primjenu propisa i provedbu mjera zaštite na radu;
- izvijestiti inspektora o svojim zapažanjima i zapažanjima radnika čiji je povjerenik, prisustvovati inspekcijskim pregledima i očitovati se na činjenično stanje koje utvrdi inspektor;
- pozvati inspektora rada kada ocijeni da su ugroženi život i zdravlje radnika, a poslodavac to propušta ili odbija učiniti;
- obrazovati se za obavljanje ovih poslova, stalno proširivati i unapređivati znanje, pratiti i prikupljati obavijesti od značaja za njegov rad;
- staviti prigovor na inspekcijski nalaz i mišljenje;
- svojim djelovanjem poticati ostale radnike na rad na siguran način;
- obavještavati radnike o mjerama koje poslodavac poduzima da im osigura zaštitu na radu i zdravstvenu zaštitu.

ZAKON O POTPORI ZA OČUVANJE RADNIH MJESTA

(NN 94/09, 88/10)

Povodom recesijske ili gospodarske krize koja je zahvatila gospodarstva svijeta, pa tako i gospodarstvo Republike Hrvatske donesen je Zakon o potpori za očuvanje radnih mjesta u cilju zaštite ekonomskih i socijalnih prava a ponajprije prava na rad i prava na plaću.

U Republici Hrvatskoj je velik broj nezaposlenih osoba, osoba koje su formalno zaposlene ali ne primaju plaću, te osoba koje primaju minimalnu plaću.

Jedno od istraživanja Svjetske banke pokazalo je da je u Hrvatskoj došlo do promijene „profila“ nezaposlene osobe, odnosno da je došlo do određenih promjena u strukturi nezaposlenih: u nezaposlenosti su podjednako zastupljene žene i muškarci (u veljači 2010. godine bilo je 55,1% nezaposlenih žena, a u veljači 2009. žene su činile 61% od ukupno nezaposlenih); povećan je udio radnika najzastupljenije dobne skupine (25-54 godina starosti); „novi“ nezaposleni imaju bolju naobrazbu i bolje kvalifikacije od „starih“ (više profesionalaca, tehničara, kvalificiranih radnika, manje NKV radnika).

Veliko broj nezaposlenih ima izravan učinak na povećanje broja beskućnika i siromašnih, ali ima i izravni učinak na povećanje broja žena žrtava obiteljskog ili partnerskog nasilja jer

istraživanja potvrđuju da pojavi obiteljskog ili partnerskog nasilja doprinosi socijalni i ekonomski faktor.

Ovim se Zakonom, radi ograničavanja negativnih učinaka svjetske gospodarske krize na tržište rada u Republici Hrvatskoj, uređuju uvjeti, visina i način ostvarivanja potpore za očuvanje radnih mjesta (u daljnjem tekstu: potpora) skraćivanjem punog radnog vremena. Potpore mogu koristiti, uz stanovita ograničenja, trgovačka društva ili fizičke osobe koje zapošljavaju radnike odnosno poslodavci.

Prema tom zakonu poslodavac koji u cilju očuvanja radnih mjesta skрати trajanje punog radnog vremena i kao puno radno vrijeme odredi prosječno radno vrijeme u trajanju do 32 sata tjedno, može koristiti potporu u visini razlike plaće i doprinosa na plaće radnika prije skraćivanja radnog vremena i nakon skraćivanja radnog vremena, a najviše do 20% ukupnog iznosa plaće i doprinosa iz i na plaću radnika prije skraćivanja radnog vremena.

Zakon ne prepoznaje žene koje su proživjele nasilje kao posebne kategorije građana uz koje bi se vezivale posebne potpore za očuvanje radnih mjesta.

NACIONALNA STRATEGIJA ZAŠTITE OD NASILJA U OBITELJI, ZA RAZDOBLJE OD 2011. DO 2016. GODINE.

(NN 20/11)

Kao što je ranije navedeno radi se o strateškom dokumentu kojemu je cilj urediti pravni okvir Republike Hrvatske i na način da se osigura nediskriminirajućeg zakonodavstvo u svrhu ostvarenje osnovnih ljudskih prava i socijalne pravde.

Nacionalna strategija u svom dijelu VI. *Zbrinjavanje i potpora žrtvama nasilja u obitelji* navodi kako je posebnu brigu potrebno posvetiti brizi o žrtvama nasilja u obitelji „a vezano uz zapošljavanje i rješavanje stambenog pitanja što predstavlja ključne uvjete za osamostaljenje žrtava nasilja, najčešće žena i djece“. Zapošljavanje žena koje su preživjele nasilje prepoznato je kao bitan faktor suzbijanja svih segmenata nasilja protiv žena te bitan čimbenik njihova oporavka i preuzimanja kontrole nad vlastitim životom. Prema podacima HZZ-a u 2009. „u svim područnim službama Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje evidentirano 69 nezaposlenih osoba – žrtava nasilja u obitelji, od kojih je zaposleno njih 13. U razdoblju od 1. siječnja do 30. rujna 2010. godine u evidenciji nezaposlenih bilo je prijavljeno 154 žrtava nasilja u obitelji od kojih je zaposleno njih 20. U cilju povećanja zapošljivosti nezaposlenih osoba – žrtava nasilja u obitelji iste su bile uključene u radionice aktivnog traženja posla i psihosocijalne potpore, aktivnosti profesionalnog usmjeravanja i procjene radne sposobnosti te obrazovne aktivnosti.“

Podaci upućuju na veću učinkovitost mjere poticanja zapošljavanja nego što uistinu jest jer je velika većina žena zaposlena bez korištenja mjere poticanja zapošljavanja žrtava nasilja.

U tom smislu, dokument također navodi poražavajuće podatke o učinkovitosti Mjere iz Nacionalnog plana zapošljavanja: „U razdoblju od 8. veljače 2010. godine do 30. rujna 2010. godine mjerama iz nadležnosti Hrvatskog zavoda za zapošljavanje u sklopu Nacionalnog plana za poticanje zapošljavanja 2009. – 2010. obuhvaćeno je 9.540 osoba, od toga 4 osobe žrtve obiteljskog nasilja. Od ukupnog broja žrtava obiteljskog nasilja obuhvaćenih mjerama za dvije osobe je sufinancirano zapošljavanje, a za dvije osobe je financirano obrazovanje.“

Samo dvije žene koje su preživjele nasilje u obitelji u cijeloj 2010. zaposlene su prema posebnoj poticajnoj mjeri koja za cilj ima potaknuti položaj žena žrtava nasilja na tržištu rada kroz subvencionirano zapošljavanje i školovanje i na taj način pridonijeti suzbijanju svih segmenata nasilja u obitelji. Ni u 2009. godini nisu ostvareni bolji rezultati – samo su dvije žene žrtve nasilja uključene u programe javnih radova (privremeni posao na šest mjeseci) te su dvije uključene u programe obrazovanja – zaključno, nijedna žena nije zapravo zaposlena prema ovoj mjeri u 2009. godini. Unatoč dodatnim olakšavajućim okolnostima vezanima za ovu mjeru – „(...) *umjesto propisane dužine prijave od najmanje 6 ili 12 mjeseci u evidenciji nezaposlenih za ostvarivanje prava na sufinanciranje ili financiranje obrazovanja i zapošljavanja dovoljna je samo prijava u evidenciju nezaposlenih, kao i da se za njih po prestanku radnog odnosa zbog viška zaposlenika može primijeniti potpora za zapošljavanje kod drugog poslodavca bez prijave u evidenciju nezaposlenih*“, primjena ove mjere pokazala se neučinkovitom.

Jedan od posebnih ciljeva Nacionalne strategije je „osigurati zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji“, a u točki 5 predviđena je aktivnost pod nazivom planiranje i programiranje zapošljavanja žrtava nasilja u obitelji definiran Hrvatski zavod za zapošljavanje kao nositelj ove aktivnosti, te su predviđene slijedeće aktivnosti:

- 1) *izraditi analizu rezultata Nacionalnog akcijskog plana zapošljavanja za svaku godinu u odnosu na žrtve nasilja u obitelji*
- 2) *poticati zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji*
- 3) *pratiti zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji*
- 4) *pratiti provedbu mjera iz strategije osnaživanja poduzetništva žrtava nasilja u obitelji.*

Tijekom izrade ovog dokumenta, među ostalim, provele smo istraživanje koje je pokazalo da nije napravljena analiza Nacionalnog plana poticanja zapošljavanja predviđena Nacionalnom strategijom. Terenskim prikupljanjem podataka preko anketa koje su poslane u nekoliko lokalnih ureda HZZ-a – pri tome govorimo o HZZ-u Istarske, Ličko-senjske, Brodsko-posavske, Karlovačke, Primorsko-goranske i Požeško-slavonske županije te HZZ-a Grada Zagreba došle smo do spoznaje da navedeni HZZ-ovi uredi nisu imali žene uključene u programe poticanja zapošljavanja kada je riječ o ženama žrtvama nasilja u obitelji, osim HZZ-a Grada Zagreba koji je imao jednu ženu uključenu u ovaj program. Prikupljanjem podataka došle smo do spoznaje kako ne postoji ni sustav praćenja položaja žene nakon što mjera istekne, dakle nakon što poslodavac prestane primati poticaje za njezino zaposlenje. Kako je već navedeno, u 2010. tek su dvije žene zaposlene prema NAPZ-u, stoga je jasno da se niti 2. niti 3. aktivnost ne provode uspješno.

Daljnja aktivnost definirana je u točki 6. Pod nazivom „Poticati poslodavce na zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji“ Nositelj ove aktivnosti je Hrvatski zavod za zapošljavanje, a sunositelji su Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Hrvatska obrtnička komora, Hrvatska gospodarska komora, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave prema usvojenim planovima te organizacije civilnog društva.

Aktivnosti predviđene u ovom dijelu jesu:

- 1) *informirati poslodavce o mogućnostima i prednostima zapošljavanja žrtava nasilja u obitelji preko predavanja, tiskanih materijala te informativnih televizijskih i radioemisija*

- 2) *pratiti provedbu programa uvođenja potpora poduzetnicima, pravnim i fizičkim osobama koje zapošljavaju žrtve nasilja u obitelji.*

Pokazatelji uspješnosti koji su predviđeni kako bi dokazali učinkovitost ove mjere jesu:

- 1) *broj održanih predavanja, tiskanih materijala, informativnih televizijskih i radioemisija o mogućnostima i prednostima zapošljavanja žrtava nasilja u obitelji*
- 2) *broj poslodavaca sudionika predavanja*
- 3) *osigurano praćenje provedbe programa uvođenja potpora poduzetnicima, pravnim i fizičkim osobama koje zapošljavaju žrtve nasilja u obitelji*
- 4) *broj poslodavaca koji su ostvarili pravo na potporu zapošljavanjem žrtava nasilja u obitelji.*

Ovaj cilj se također ne postiže jer nisu proizvedeni nikakvi materijali usmjereni na poslodavce, a koji se tiču poticajnog zapošljavanja žena koje su preživjele nasilje u obitelji. Nedovoljno su vidljivi i transparentni postojeći programi za poduzetnike te su oni neinformirani kao i žene koje imaju pravo na zapošljavanje prema ovoj osnovi. Jedino istraživanje koje se referira na poslodavce pokazalo je poražavajuće rezultate u provedbi ovih mjera (detaljnije o istraživanju dalje u tekstu).

NACIONALNI PLAN ZA POTICANJE ZAPOŠLJAVANJA ZA 2011. I 2012. GODINU

Dvogodišnji nacionalni planovi zapošljavanja donose se od 2008. otkad je Vlada RH potpisala JAP (*Memorandum o prioritetima politike zapošljavanja Republike Hrvatske*).

U kontekstu socijalne kohezije žena koje su proživjele obiteljskog i drugo partnersko nasilje, izdvojene su slijedeće aktivnosti nacionalnog plana:

- ❖ (3.1.2.) Osigurati više obrazovnih programa osposobljavanja i usavršavanja prilagođenih potrebama i okolnostima žena primarne dobne skupine (posebno onih s nedovoljnim ili neodgovarajućim vještinama) koje se vraćaju na tržište rada (osobito nakon rodiljnog dopusta, odnosno intenzivne skrbi o djeci/obitelji ili nakon privremene nesposobnosti za rad).
- ❖ (3.1.4.) Istražiti, u suradnji sa socijalnim partnerima, načine za povećanje dostupnosti fleksibilnog radnog vremena.
- ❖ (3.4.3.) Učinkovitije provoditi postojeće programe za osjetljive skupine na tržištu rada te ih proširiti, posebno u namjeri da se učini znatniji utjecaj na zapošljavanje osoba srpske nacionalne manjine, osoba romske nacionalne manjine i ostalih manjina. (U tom kontekstu, provesti posebna istraživanja s ciljem analize i praćenja stanja zapošljavanja srpske nacionalne manjine i romske manjine, određujući rizike s kojima se susreću i utvrđujući odgovarajuće političke odgovore.)

Nadalje, izdvojene su mjere 5. i 6. koje se smatraju poticajima za zapošljavanje www.hzz.hr Točka 5. definira poticajne mjere kojima su obuhvaćene žene žrtve nasilja u obitelji i žrtve trgovanja ljudima: *Sufinanciranje zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih osoba*. Napomena: Osobe s invaliditetom, liječeni ovisnici, *žene žrtve nasilja, žrtve trgovanja ljudima*, azilanti, bivši zatvorenici mogu biti zaposleni uz potpore i ukoliko su bili uključeni u program obrazovanja.“

Mjeru provodi Hrvatski zavod za zapošljavanje te je u tu svrhu na njihovoj internetskoj stranici (www.hzz.hr) objavljen postupak i postotak sufinanciranja za ove skupine nezaposlenih osoba. Tako se visina dodijeljene potpore zapošljavanju određuje prema veličini poslodavca te prema stručnoj spremi osobe koja se zapošljava. Potpora se može dodijeliti i za samozapošljavanje, a iznos potpore za samozapošljavanje određen je prema intenzitetu potpore za malog poslodavca i razini naobrazbe osobe koja se samozapošljava.

Donositelji Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji 2011. – 2016., u taj su dokument uvrstili problematiku zapošljavanja i stanovanja žena koje su preživjele nasilje u obitelji. Unatoč toj činjenici provedba mjera zapošljavanja nije na zadovoljavajućoj razini jer je u cijeloj 2009. zaposleno tek 13 žrtava nasilja u obitelji, dok je u prvih devet mjeseci 2010. prema toj osnovi zaposleno 20 žrtava nasilja u obitelji (pri tom nije naveden spol osoba koje su zaposlene). Osim toga, navodi se da su prema Nacionalnom planu poticanja zapošljavanja za 2009. i 2010. godinu u razdoblju od 8. veljače 2010. godine do 30. rujna 2010. godine mjerama iz područja odgovornosti HZZ-a obuhvaćene četiri osobe, od kojih je za dvije sufinancirano zapošljavanje, a za dvije osobe financirano je obrazovanje. Također se kao prednost za žrtve nasilja u obitelji navodi da kako bi ostvarile prava na poticaje u zapošljavanju ili doškolovanju ne moraju zadovoljiti uvjete kao svi ostali nezaposleni tj. da budu minimalno šest ili dvanaest mjeseci prijavljene u evidenciji HZZ-a. Broj zaposlenih žena primjenom mjere 5. ispod je svake razine te upućuje na to da ova mjera ne funkcionira dobro.

Razlozi za to su različiti:

- mjera nije dovoljno dobro pripremljena i izrađena
- mjera ne obraća pozornost na specifičnost problema kad je riječ o zaštiti žena od dodatne viktimizacije – žene koje su preživjele nasilje zbog traumatskog iskustva i ostalih razloga ne žele na ovakav način biti etiketirane (osjećaju se nezaštićene, ne žele da njihova okolina to zna ...)
- djelatnici i djelatnice HZZ-a nedovoljno informiraju klijentice o mogućim poticajima i pravima žena koje su preživjele nasilje
- ne postoji jasno propisan sustav funkcioniranja ove mjere, koja u obzir uzima i osjetljivost žrtve
- sredstva namijenjena provedbi ovih poticaja nisu sigurna, tj. iako su početkom godine predviđena, redovito se događa da ih država rebalansom proračuna povuče natrag te je nemoguće realizirati poticaje
- mjera je za poslodavce teško provediva zbog složene procedure, što dovodi do gubitka njihova interesa i dr.

Ovi brojevi su osobito nezadovoljavajući kad uzmemo u obzir činjenicu da su slične mjere bile predviđene i u Nacionalnoj strategiji zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2008. do 2010. Zapošljavanje žena žrtava nasilja u obitelji izdvojeno je kao prioritetno područje zaštite i osnaživanja žrtava nasilja u obitelji. Ciljevi su propisani u suradnji s HZZ-om te Ministarstvom gospodarstva, rada i poduzetništva. Mjere koje se odnose na žrtve nasilja i poslodavce, indikatori su iste, kao i one propisane u aktualnoj Nacionalnoj strategiji. Predviđene analize provedenih mjera i strategija nikad nisu napravljene, što dovoljno govori o ozbiljnosti pristupa provedbi mjera kojima se želi suzbiti sve segmente nasilja protiv žena u obitelji.

U vezi s poticanjem poslodavaca za zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji, mjere predviđene ovim dokumentom nedostatne su, a osim toga i one predviđene nisu provedene. Mjera kojom se informiraju potencijalni poslodavci te potiče njihovo aktiviranje u primjeni poticaja pri zapošljavanju žrtava nasilja u obitelji, ali i žrtava trgovanja ljudima, nije realizirana kako je predviđeno Nacionalnom strategijom. Prema informacijama dobivenim iz HZZ-a (Područna služba Zagreb), prikupljenih preko dostavljene ankete, informacije o mjerama poticaja distribuiraju se na sljedeće načine:

- *na sajmu poslova (sve područne službe Zavoda organiziraju sajam poslova na svom području u ožujku svake godine)*
- *organizacijom okruglih stolova za poslodavce na temu NPPZ-a (kada počne njegova primjena početkom kalendarske godine)*
- *nezaposlena osoba prijavljena u evidenciji Zavoda sa svojim savjetnikom potpisuje profesionalni plan zapošljavanja i ako može biti uključena u mjere poticajnog zapošljavanja, u profesionalni plan se upisuje mjera odnosno mjere prema kojima može biti zaposlena. Sama nezaposlena osoba može u izravnom kontaktu s poslodavcem predložiti profesionalni plan ili usmeno informirati poslodavca da za njezino zapošljavanje poslodavac može dobiti određena financijska sredstva od Zavoda.*

Na internetskim stranicama lokalnih HZZ-a, pojedinih općina i gradova te u nekim medijima objavljena je vijest o početku primjene poticajnih mjera za poslodavce u sklopu Nacionalnog plana poticajnog zapošljavanja 2011./2012., bez detaljnih informacija o kojim je mjerama riječ i koje su skupine njima obuhvaćene. Ni u jednom objavljenom dokumentu ne spominju se specifično mjere kojima se potiče zapošljavanje žena koje su preživjele obiteljsko ili drugo parntersko nasilje.

Na internetskim stranicama lokalnih područnih službi HZZ-a u vezi s Nacionalnim planom poticanja zapošljavanja, mogu se naći podaci o provedenim projektima edukacije i kvalifikacije nezaposlenih osoba, izvješća o provedbi aktivnih mjera zapošljavanja, a pri tom se ne navode posebne skupine nezaposlenih osoba kao što su, primjerice, i žene žrtve nasilja i žrtve trgovanja ljudima.

Na stranici HZZ-a (www.hzz.hr) nalaze se informacije namijenjene poslodavcima o poticajima u vezi sa zapošljavanjem prema Nacionalnom planu poticajnog zapošljavanja za 2011. i 2012. godinu: „(...) obavještavamo Vas da od 04. veljače 2011. možete podnijeti zahtjev za dodjelu potpore za zapošljavanje ili usavršavanje radnika u 2011., putem aktivnih mjera zapošljavanja iz Nacionalnog plana za poticanje zapošljavanja za 2011. i 2012. godinu. Sve potrebne dodatne informacije također možete dobiti u Područnim službama Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje, prema Vašem sjedištu. Zahtjev za dodjelu potpore možete pronaći na ovoj Web stranici i popunjenog ga dostaviti nadležnoj Područnoj službi. (...) Sufinancira se zapošljavanje mladih osoba bez radnog staža, dugotrajno nezaposlenih osoba, osoba iznad 50 godina starosti, osoba s invaliditetom i zapošljavanje posebnih skupina nezaposlenih osoba.“

U obavijesti nije jasno naglašeno da mjera obuhvaća i žene žrtve obiteljskog i drugog parnterskog nasilja nego su one stavljene u zajedničku kategoriju „posebna skupina nezaposlenih osoba“, što pridonosi manjoj vidljivosti ove mjere kad je riječ o navedenim skupinama. Posebnoj skupini nezaposlenih osoba pripadaju nezaposleni hrvatski branitelji, djeca i supružnici poginulih i nestalih hrvatskih branitelja, roditelji s četvero i više malodobne djece, roditelji djece s posebnim potrebama, roditelji djece oboljele od malignih bolesti, samohrani roditelji, žrtve obiteljskog nasilja, liječeni ovisnici, žrtve trgovanja ljudima, azilanti,

mlade osobe koje su izašle iz sustava skrbi domova za djecu, povratnici s odsluženja zatvorske kazne, osobe na uvjetnoj kazni.

Kao što je vidljivo, posrijedi je velika i vrlo raznolika skupina s različitim osobitostima i potrebama te je na taj način gotovo nemoguće usredotočiti se na specifične probleme svake od navedenih skupina. Mnoge od ovih skupina i dodatno su „pokrivene“ posebnim zakonima koji štite njihova specifična prava s obzirom na njihove potrebe (npr., hrvatski branitelji i članovi njihovih obitelji). Stječe se dojam da su žene žrtve nasilja ubačene u ovu skupinu kako bi se formalno riješio problem brige o njima a da prethodno nije napravljena analiza potreba i mogućih boljih rješenja. Tako sada na formalno postoje mjere koje se faktično ne provode, čime nije ispunjena pozitivna obveza države.

Iz dijela izvještaja o provedbi Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji za 2009. godinu, koji se tiče zapošljavanja žrtava nasilja u obitelji, odnosno provedbu točke 5. *Planirati i programirati zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji* čiji su nositelji HZZ i Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva vidljivo je da su se u 2009. godini provodile redovne aktivnosti Zavoda u okviru posredovanja pri zapošljavanju i pripreme za zapošljavanje žena žrtava obiteljskog nasilja i pri tome je ostvarena dobra suradnja s različitim organizacijama civilnoga društva, centrima za socijalnu skrb, predstavnicima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, obrazovnim institucijama i slično. Navodi se da je provođenje navedenih aktivnosti bilo je znatno otežano iz razloga što su podaci o žrtvama obiteljskog nasilja povjerljivi i broj osoba žrtava obiteljskog nasilja koje su registrirane u evidenciji Zavoda ovisi isključivo o izjavi nezaposlene osobe i/ili transparentnoj dokumentaciji. Nadalje, predstavnici HZZ-a također su sudjelovali u aktivnostima i inicijativama koje su usmjerene na socijalno uključivanje i poboljšanje položaja žena žrtava obiteljskog nasilja na tržištu rada kroz obrazovne aktivnosti. Redovite aktivnosti HZZ-a, u koje su uključene i žene žrtve nasilja u obitelji, nisu razvile posebne modele rada s ovom ciljanom skupinom iako je i u ovom izvještaju navedeno da je zbog specifičnosti skupine i njezinih potreba bilo problema u realizaciji aktivnosti.

Model prijave žena koje su preživjele nasilje u obitelji u evidenciju HZZ-a koji se razvio u Vukovaru, s jedne je strane za pohvalu, ali ukazuje na mnogo veći problem – na nacionalnoj razini nije definiran takav model koji bi trebao biti jasan i propisan te na taj način obvezujući. Naglašavamo kako ovaj model treba voditi računa o specifičnosti skupine o kojoj je riječ te posebno educirati službenike/ice HZZ-a o problemu nasilja i njegovim posljedicama. Uspostavljanje suradnje predstavnica NVO-a koje rade izravno sa ženama koje su preživjele nasilje u obitelji s predstavnicima/predstavicama HZZ-a najčešće je na osobnoj razini. Ovakav način suradnje najčešće iniciraju predstavnice NVO-a i ovisi o dobroj volji i spremnosti na suradnju predstavnica HZZ-a. Nepostojanje sustava suradnje i prijave žena koje su preživjele nasilje u evidenciju HZZ-a i na taj način ostvarenje poticaja za zapošljavanje, predstavlja velik propust u realizaciji cilja.

Iz izvješća o provedbi ove mjere vidljivo je da se najveći postotak aktivnosti financirao iz IPA-ina projekata djelovanjem organizacija civilnog društva, a ne iz sredstava koje je osigurala država. Nepoznati su precizni podaci o tome koliko je konkretno žena bilo uključeno u različite programe osnaživanja i koliko je žena nakon toga zaposleno. Nešto su transparentniji rezultati aktivnosti prezentirani samo u projektima u kojima su sudjelovale i nevladine organizacije, dok rezultati aktivnosti područnih ureda HZZ-a nisu jasno definirani. Ponavljaju se samo naslovi projekata koji ništa konkretno ne govore o postignutim rezultatima ili konkretnim učincima za žene koje su ciljane skupina.

U odnosu na provedbu točke 6. „*Poticati poslodavce na zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji*“, prema navedenom izvješću, navode se rezultati koji su vezani za provođenje redovnih aktivnosti HZZ-a kao što su: individualno i grupno informiranje poslodavaca, predstavnika jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, predstavnika udruga, nezaposlenih osoba, javnosti i ostalih dionika na tržištu rada o Mjerama aktivne politike zapošljavanja u okviru Nacionalnog plana za poticanje zapošljavanja za 2009. i 2010. godinu. Također se navodi da je u sklopu navedenih aktivnosti organiziran niz okruglih stolova, info-seminara, informativnih sastanaka, prezentacija Mjera iz nadležnosti Zavoda na sjednicama strukovnih grupa poslodavaca, realizirane su redovite posjete poslodavcima i slično s ciljem upoznavanja šire javnosti o mogućnostima korištenja poticaja za zapošljavanje i obrazovanje, mogućnostima korištenja usluga Zavoda koje su namijenjene različitim ciljnim skupinama.

Iako je iz izvješća o provedbi ove mjere razvidno da su mjerodavne institucije uložile trud u promociju posebnih mjera zapošljavanja, podaci iz izvješća nisu prezentirani zasebno prema ciljanim skupinama pa tako ne znamo u kojoj mjeri su promotivne aktivnosti bile posvećene poticaju zapošljavanja žena koje su preživjele nasilje u obitelji i jesu li bile djelotvorne.

O provedbi točke „7. *Planirati i provoditi program doškovanja odraslih osoba žrtava nasilja u obitelji*“, čiji su nositelji Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa izvijestilo je kako je Agencija za obrazovanje odraslih tijekom 2009. godine provodila različite programe osposobljavanja i/ili školovanja odraslih osoba, no ne postoje programi koji su isključivo namijenjeni žrtvama nasilja u obitelji.

Sam izvještaj govori kako nema posebno prilagođenih programa za žene koje su preživjele nasilje što je nužno u takvim slučajevima. Programi ekonomskog osnaživanja žena koje su preživjele nasilje moraju uključivati uvodni selekcijski dio koji se odrađuje pojedinačno i osobno sa ženama koje će sudjelovati u edukacijama. Posebno je indikativna činjenica da se u izvještaju navodi kako za provedbu ove mjere nisu bila potrebna financijska sredstva. Bilo kakav otpor nasilju protiv žena te sanacija posljedica tog nasilja nije moguća bez znatnijih financijskih sredstava. Upravo visina proračunskih sredstava namijenjena rješavanju pojedinih problema ukazuje na ozbiljnu nakanu države da taj problem i riješi.

Iskustva žena žrtava nasilja u obitelji koje su se za pomoć obratile Autonomnoj ženskoj kući Zagreb u vezi s ostvarivanjem mjera poticajnog zapošljavanja, takva su da ih se na HZZ-u informira kako „su sredstva za provođenje navedene mjere povučena od strane države“ ili „da koriste radije mjere iz drugih kategorija poticanja zapošljavanja (najčešće dugotrajno nezaposleni), nego žene žrtve nasilja“.

Unatoč velikom broju materijala tiskanim radi promoviranja mjera iz NPPZ-a, nijedan od njih ne informira javnost, žene ili poslodavce o mjerama koje se tiču upravo žena žrtava nasilja u obitelji ili trgovanja ljudima. HZZ ima obvezu prezentirati sve svoje poticajne mjere i na taj način poticati njihovo korištenje, ali ne postoji izvještaj ni na jednoj internetskoj stranici lokalnih HZZ-a, među izvještajima o prezentacijama NPPZ-a, koji spominje žene žrtve nasilja i poticaje za njihovo doškovanje ili zapošljavanje.

JAP – ZAJEDNIČKI MEMORANDUM O PRIORITETIMA POLITIKE ZAPOŠLJAVANJA REPUBLIKE HRVATSKE

Važno je napomenuti da se nacionalni planovi poticanja zapošljavanja nastali upravo zbog dokumenata koje je RH potpisala s Europskom unijom.

U travnju 2008. godine Vlada Republike Hrvatske je Zaključkom prihvatila Zajednički memorandum o prioritetima politike zapošljavanja Republike Hrvatske (*Joint Assessment of the Employment Policy Priorities of the Republic of Croatia – JAP*). Zajednički memorandum pripremljen je u okviru Pretpristupne strategije Europske unije za Republiku Hrvatsku, a nastao je suradnjom Europske komisije (Opće uprave za zapošljavanje, socijalna pitanja i jednake mogućnosti) i Vlade RH (Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva) te ga čine skup ciljeva politike zapošljavanja, nužnih za unaprjeđenje transformacije tržišta rada države i pripremu za pristup Europskoj uniji, posebice prilagođavanjem sustava zapošljavanja, kako bi u budućnosti bili sposobni implementirati Europsku strategiju zapošljavanja.

JAP su u svibnju 2008. potpisali u Bruxellesu predstavnici Europske komisije i Vlade RH. Riječ je o dokumentu u kojem se analizira gospodarsko stanje i stanje na tržištu rada te hrvatska politika zapošljavanja, a definiraju se također i izazovi zapošljavanja i prioriteti za djelovanje u Hrvatskoj.

Definirani prioriteti za djelovanje jesu:

- privući i zadržati više ljudi u statusu zaposlenosti, povećati ponudu radne snage i modernizirati sustave socijalne zaštite
- poboljšati prilagodljivost radnika i poduzeća
- povećati ulaganja u ljudski kapital kroz bolje obrazovanje i vještine
- promičući načela dobrog upravljanja, uključiti socijalne partnere u implementaciju JAP-a.

Usvajanjem Zajedničkog memoranduma o prioritetima politike zapošljavanja Republike Hrvatske (JAP), Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, kao mjerodavno tijelo za koordinaciju provedbe JAP-a, imenovalo je radnu skupinu za izradu plana provedbe mjera iz JAP-a. Radna skupina izradila je Nacionalni plan za poticanje zapošljavanja 2009. – 2010. (NPPZ), a na sjednici održanoj 21. svibnja 2009. godine Vlada RH donijela je Odluku o donošenju Nacionalnog plana za poticanje zapošljavanja 2009. – 2010. U Zajedničkom memorandumu o prioritetima politike zapošljavanja Republike Hrvatske (JAP) identificirani su glavni problemi:

- stopa zaposlenosti u RH znatno je niža od prosjeka EU
- niske stope zaposlenosti rezultat su i niskih stopa aktivnosti i visokih stopa nezaposlenosti
- dugotrajna nezaposlenost trajno je na vrlo visokoj razini u Hrvatskoj
- nezaposlenost mladih predstavlja još jedan važan izazov za hrvatsko tržište rada jer je permanentno na vrlo visokoj razini
- nerazmjer vještina, odnosno nerazmjer izmjene strukture vještina ponuđene radne snage i strukture vještina tražene radne snage
- rizik „fleksibilnosti na margini“ (segmentacija tržišta rada)
- neke nacionalne i etničke manjine i dalje se suočavaju s teškoćama u obrazovanju i na tržištu rada
- ostale ranjive skupine susreću se s teškoćama na tržištu rada (osobe s invaliditetom, hrvatski branitelji iz Domovinskog rata ...)

- znatne regionalne razlike.

U JAP- u se zaključuje kako je stopa zaposlenosti žena u Hrvatskoj niža od stope zaposlenosti muškaraca te je potrebno djelovati u smjeru smanjivanja tih razlika. Očekivalo se kako će u poglavlju 2.3. *Socijalna i teritorijalna kohezija – 2.3.1. Ranjive skupine i skupine s poteškoćama* biti spomenute i žene žrtve nasilja u obitelji te žrtve trgovanja ženama, ali u ovom poglavlju se spominju samo nacionalne manjine, veterani rata i invalidi. Navedene se kategorije spominju samo na jednom mjestu i to u dijelu 3.3.3 *Programi aktivnog tržišta rada* gdje se navode već provedene mjere: Vlada je 2006. godine uvela novi paket mjera aktivnog tržišta rada u okviru Godišnjeg plana poticanja zapošljavanja, koji se temelji na Nacionalnom akcijskom planu zapošljavanja za razdoblje od 2005. do 2008. godine. Mjere koje je provodio Zavod uključuju sufinanciranje zapošljavanja mladih osoba bez radnog iskustva, dugotrajno nezaposlenih, starijih nezaposlenih osoba i drugih posebnih skupina, uključujući osobe s otežanim faktorom zapošljavanja, osobe s invaliditetom, samohrane roditelje i roditelje s četvero ili više djece, žene koje se vraćaju na tržište rada nakon rođenja trećeg djeteta, branitelje, djecu i supruge poginulih branitelja, žene žrtve obiteljskog nasilja ili trgovine ljudima, azilante, bivše ovisnike i bivše zatvorenike. Iznos subvencije niži je za veće poslodavce i viši za zapošljavanje visokoobrazovanih. Iznos subvencije za zapošljavanje iznosio je od 625 kn do 3.000 kuna na mjesec u trajanju od 12 do 18 mjeseci. Subvencionirano zapošljavanje trebalo je značiti neto povećanje ukupnog broja zaposlenih u poduzeću za dvije ili tri godine. Mjere su također uključivale i sufinanciranje obrazovanja novozaposlenih i dugotrajno nezaposlenih, kao i prekvalifikaciju zaposlenih osoba kojima je prijetila nezaposlenost ili nezaposlenih osoba koje su voljne raditi na sezonskim poslovima i deficitarnim zanimanjima. Sufinanciranje obrazovanja moglo je trajati do devet mjeseci, s pokrićem koje je iznosilo od 25% do 80% troškova edukacije.

Izveštaj o provedbi JAP-a za 2009., u prijašnjim se ne navode mjere koje su provedene, a tiču se žena žrtava nasilja:

„U 2009. godini prema mjerama u nadležnosti Hrvatskog zavoda za zapošljavanje operativno je provođena mjera Sufinanciranje zapošljavanja dugotrajno nezaposlenih osoba i posebnih skupina koja uključuju osobe s invaliditetom, hrvatske branitelje, liječene ovisnike, samohrane roditelje, žene žrtve obiteljskog nasilja, žrtve trgovanja ljudima i druge. Potporama za zapošljavanje cilj je integrirati na tržište rada sve one skupine nezaposlenih osoba kojima prijeti trajna nezaposlenost i socijalna isključenost zbog razine obrazovanja, socio-ekonomskih uvjeta življenja, zdravstvenih i drugih osobina ličnosti. Ovim aktivnostima ranjive skupine se dodatno motiviraju za rad i ostanak na tržištu rada, a u cilju dugoročnog zapošljavanja. Bez obzira što se radi o sufinanciranju zapošljavanja ranjivih skupina primjenjuju se kriteriji i uvjeti državnih potpora te su dostupne profitnim poslodavcima uz propisane uvjete za dodjelu potpora i intenzitet potpore (pojašnjenje o usklađenosti tih potpora s nacionalnim zakonodavstvom i čl. 40. GBR-a već je navedeno na str. 41.). U 2009. godini primjenom potpore za zapošljavanje zaposlilo se 65 osoba, od čega 16 žena (ili 24,61%), uz ukupan trošak od 1.654.322,76 kuna. Prema statusu nezaposlenih osoba najveći obuhvat je iz skupine hrvatskih branitelja, 44 osobe, zatim osoba s invaliditetom, 9 osoba, samohrani roditelja, 5 osoba te po 2 liječena ovisnika i roditelja 4 i više malodobne djece.

Osim sufinanciranja zapošljavanja, navedena skupina bila je uključena i u programe obrazovanja prema potrebama tržišta rada. Od ukupnog broja od 3.025 osoba uključenih u obrazovanje, 332 osobe su iz navedene skupine i to prvenstveno hrvatski branitelji, samohrani roditelji, roditelji 4 i više malodobne djece i osobe s invaliditetom. Značajniji obuhvat posebnih skupina imamo u provedbenoj aktivnosti javni radovi, gdje je od ukupnog broja zaposlenih (1.935 osoba), 540 iz posebne skupine, uz

značajan obuhvat hrvatskih branitelja (298), osoba s invaliditetom (107), roditelja s četvero i više malodobne djece (87) te manji broj liječenih ovisnika, žrtava obiteljskog nasilja i sl.

U 2009. godini zbog rebalansa državnog proračuna na poziciji usmjerenoj prema poslodavcima, obuhvat osoba iz navedene skupine uključenih u programe obrazovanja prema potrebama tržišta rada smanjen je za 80% u odnosu na 2008. godinu, što je izrazito negativan trend u odnosu na ostale sufinancirane skupine nezaposlenih. Bez obzira na postignute rezultate u 2009. godini, zbog karakteristika nezaposlenih i zaposlenih osoba iz ciljane skupine i otežanog faktora pristupa i zadržavanja na tržištu rada te nepostojanja prilagođenih programa obrazovanja, aktivnosti usmjerene na sufinanciranje zapošljavanja ili obrazovanja trebaju se proširiti i uskladiti s njihovim potrebama i traženjima uz aktivno uključivanje drugih dionika.

Vidljivo je da je nedovoljan, tj. minoran broj žena žrtava nasilja u obitelji uključen u provedbu ovih mjera, dok se žrtve trgovanja ljudima čak i ne spominju kao osobe koje su realizirale ovu mjeru. (Ne) važnost ove mjere za postojeću vladajuću politiku jasno je vidljiva u činjenici da je čak 80% sredstava namijenjenih za poticaje poslodavcima ove ciljane skupine u odnosu na sredstva za 2008. godinu rebalansom proračuna, povučeno. Jasno je da socijalna uključenost žena žrtava nasilja u obitelji, unatoč obećanjima i dokumentima koje je sama Vlada donijela i jamčila provedbu, nije politički prioritet vladajućih struktura. Još jedanput možemo zaključiti da unatoč mnogim zakonima, sprazumima, protokolima i nacionalnim planovima koje je Hrvatska donijela u procesu pristupanja EU, oni ostaju samo mrtvo slovo na papiru koje nema pravu težinu.

NACIONALNA POLITIKA ZA PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA

Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. – 2010. predviđjela je jednu mjeru usmjerenu k poticanju zapošljavanja ciljanih skupina nezaposlenih žena:

„2.2.5. Subvencionirat će se zapošljavanje ciljanih skupina nezaposlenih žena prema Nacionalnom akcijskom planu zapošljavanja za razdoblje od 2005. do 2008. godine i godišnjim planovima za poticanje zapošljavanja, za 2006. 2007. i 2008. godinu.“ Nositelji ove mjere bili su Hrvatski zavod za zapošljavanje, mjerodavna tijela državne uprave te jedinice lokalne i područne samouprave. Sama Nacionalna politika ne definira koje su to ciljane skupine nezaposlenih žena, no referira se na Nacionalni akcijski plan zapošljavanja za 2006. godinu, u kojem je predviđena mjera *„Sufinanciranje zapošljavanja ciljanih skupina s otežanim faktorom zapošljivosti kao što su nezaposleni samohrani roditelji malodobne djece, nezaposlene ženske osobe nakon povratka s rodiljnog dopusta za treće i svako sljedeće dijete, žene žrtve nasilja, žrtve trgovanja ljudima, azilanti, nezaposleni hrvatski branitelji koji se najmanje šest mjeseci nalaze u evidenciji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, djeca i bračni drugovi poginulih i nestalih hrvatskih branitelja i drugi, a koje je nositelj Hrvatski zavod za zapošljavanje.“*

Napominjemo da je Sabor RH Nacionalnu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova za razdoblje od 2011. do 2015. usvojio tek 15. srpnja 2011. sa zakašnjenjem od više od pola godine, što znači da pola godine nije bila na snazi nikakva nacionalna politika.

Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova za razdoblje od 2011. do 2015. uopće ne spominje potrebe poticajnog zapošljavanja žena žrtava nasilja niti navodi mjere provedbe, iako sva izvješća Hrvatskog zavoda za zapošljavanje ukazuju na činjenicu da

dosadašnje mjere poticajnog zapošljavanja za žene žrtve nasilja u obitelji te žene žrtve trgovanja ljudima nisu uistinu realizirane te da problem zapošljavanja ovih ranjivih skupina nije riješen već naprotiv, zahvaljujući teškoj ekonomskoj krizi u zemlji, postaje sve alarmantniji.

POSLEDICE NE-PROVOĐENJA MJERA U SEGMENTU RADA I ZAPOSŁJAVANJA

ISTRAŽIVANJE O EKONOMSKOM NASILJU NAD ŽENAMA

(Maslić Seršić, Darja i Lauri Korajlija, Anita, 2009.)

U svom izvještaju na temelju provedenog istraživanja *Ekonomski aspekti nasilja nad ženama i njihovom djecom: Žene i zapošljavanje – Utjecaj nasilja na djecu* iz 2009. godine za Autonomnu žensku kuću Zagreb i Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, profesorice s Odsjeka za psihologiju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, Darja Maslić Seršić i Anita Lauri Korajlija navode sljedeće razloge zbog kojih su ispitanice u braku/vezi bile nezaposlene ili su prestale raditi:

- a) trebaju ostati kod kuće i brinuti se o djeci jer je to pametnije nego ih rano slati u jaslice (tako će često pobolijevati i sl.)
- b) sve žene koje rade su „kurve“ i loše žene, a pravim je ženama mjesto u kući
- c) uloga muškarca je da radi i zarađuje za svoju obitelj
- d) nema potrebe da rade jer on zarađuje dovoljno za sve njihove potrebe.

Ispitanice su navele i da su na njih utjecali partneri vrlo brzo nakon stupanja u brak, a najčešće nakon rođenja djece i uz gore navedene razloge uvjeravali ih da ne trebaju raditi što im se u početku, najčešće zbog zaljubljenosti, činilo opravdanim, međutim vremenom shvaćaju da je to bio početak kontrole njihova života.

One ispitanice koje su prije braka ili u kratkom razdoblju tijekom braka bile zaposlene kao razlog otkaza navode upravo ponašanje svojih partnera koji su ih na poslu maltretirali na način da su ih neprestance nazivali i ometali tijekom posla, čekali pred tvrtkom, vozili ih na posao i s posla, imali ljubomorne ispade zbog kolega na poslu ili prema njihovoj procjeni predugog zadržavanja na poslu i sl., stoga su dobile otkaz ili su ga same dale kako bi spasile brak i spriječile buduće scene. Neke od njih bile su prisiljene dati otkaz zbog brige o djeci jer je partner odbijao brinuti se za njih dok su one na poslu. Ženama koje su bile zaposlene posao je najčešće bio bijeg od nasilja, izvor zadovoljstva i mira te su na poslu često glumile da je u njihovim životima sve u redu i rijetko su svoju situaciju povjeravale na poslu, najčešće neposrednom nadređenom kojem bi rekle kako bi objasnile česta bolovanja ili neka svoja ponašanja. Prema navodima ispitanica reakcije na njihovu situaciju bile su različite: neki su ih žalili, neki osuđivali, a neki im pružali potporu, što je ovisilo o osobi pojedinačno. Neke od ispitanica navode da su zbog situacija nasilja koje su kod kuće doživljavale, često na poslu bile dekoncentrirane, pospane zbog noćnih svađa, uplakane i s modricama koje bi opravdavale padovima, stoga je i njihova radna učinkovitost bila smanjena i nadređeni im nisu delegirali odgovorne poslove. Povlačenje u vlastiti svijet i pasivno promatranje situacije u kojoj se nalaze bio je najčešći oblik suočavanja ispitanica sa zlostavljanjem. Ispitanice navode da su članovi obitelji nasilnika često znali za zlostavljanje ali nisu ništa poduzimali, najčešće iz razloga da nasilnik ne „padne“ na brigu članova obitelji ili zbog stavova kako je razvod sramota.

Financijska moć partnera, odnosno ekonomska ovisnost ispitanica o svojim partnerima, najčešći je razlog zbog kojeg su one dugo ostajale u takvim brakovima/vezama. Često bez radnog iskustva, zbog čega su teško pronalazile posao, ali i zbog uvjeravanja njihovih partnera kako je život s njima njihova jedina opcija jer su nesposobne za samostalan život, vjerovala su da za njih ne postoji nikakva mogućnost osamostaljenja i financijskog uzdržavanja sebe i djece.

Nakon što su ipak napustile nasilnog partnera, ispitanice navode da im je, kao samohranim majkama bilo dosta teško pronaći adekvatan posao. Naime, zaposlenja koja se najčešće nude često uključuju rad u smjenama i vikendom što otvara problem zbrinjavanja djece dok su one na poslu jer radno vrijeme rada vrtića nije prilagođeno takvim zaposlenjima. Osim toga, poslodavci najčešće nisu senzibilizirani za probleme samohranih majki i smatraju ih nepouzdanim i nespremnim za prekovremeni rad, a s druge strane neki smatraju da će takva žena zbog svoje situacije biti prisiljena pristati na sve njihove uvjete. U slučajevima agresivnih scena partnera na radnom mjestu partnerice, poslodavci bi najčešće dali otkaz zaposlenici kako bi zaštitili svoju tvrtku. Manji broj ispitanica ističe pozitivna iskustva s poslodavcima i to najčešće onima koji su povezani s Autonomnom ženskom kućom Zagreb i znaju što su one prošle. Takvi su im poslodavci spremni izlaziti u susret, razumiju ih i na sve im načine pokušavaju pomoći. Ispitanice koje su bile zaposlene izjavile su da im je, unatoč svemu, radno mjesto bilo oaza mira, a financijska neovisnost i osjećaj kako su sposobne samostalno brinuti se o sebi i djeci, predstavljalo posebno zadovoljstvo.

Iako bi im trajno zaposlenje osiguralo financijsku stabilnost i sigurnost te mogućnost rješavanja stambenog pitanja, sudionice se zaposlenju ili ne nadaju ili ga ne mogu prihvatiti. Naime, mnogima od njih trenutačno odgovara „rad na crno“ jer im omogućava više slobodnog vremena koje mogu provoditi s djecom, kreiranje vlastitog radnog vremena, a nekima od njih čak i više prihode. Zbog financijske nestabilnosti ispitanice imaju problema s pronalaženjem odgovarajućeg smještaja za sebe i svoju djecu jer su cijene stanova često previsoke za njihova primanja i zbog toga moraju birati manje adekvatan smještaj. Uz to ponekad se suočavaju s najmodavcima koji ne žele za podstanare samohrane majke i/ili majke s malom djecom.

IV. SOCIJALNO STANOVANJE

ZAKON O DRUŠTVENO POTICANOJ STANOGRADNJI

(NN 109/01, 82/04, 76/07, 38/09)

Ovim se Zakonom uređuje sustavno organizirana stanogradnja poticana javnim sredstvima (u daljnjem tekstu: društveno poticana stanogradnja) radi zadovoljavanja stambenih potreba i poboljšanja kvalitete stanovanja što šireg kruga građana, kao i unaprjeđenja graditeljstva. Javnim sredstvima u smislu ovoga Zakona razumijevaju se financijska i druga sredstva koja za poticanje stanogradnje osiguravaju Republika Hrvatska i jedinice lokalne samouprave.

U čl. 21. određuje se da pravo na kupnju stana uz obročnu otplatu imaju:

- 1) građani – državljani Republike Hrvatske
- 2) jedinice lokalne samouprave i druge pravne osobe sa sjedištem u Republici Hrvatskoj.

Nastavno, prvenstvo na kupnju stana, neovisno o načinu plaćanja, imaju:

- 1) građani koji prvi put stječu stan u vlasništvo za potrebe svoga stanovanja
- 2) osobe koje kupuju stan u skladu s odredbom članka 3. stavka 3. ovoga Zakona (radi osiguranja stanova zaštićenim najmoprimcima koji koriste stan u vlasništvu fizičkih osoba).

Red prvenstva na kupnju stana za građane određuje se prema uvjetima i mjerilima koji se utvrđuju ovisno posebice o uvjetima stanovanja i stambenom statusu, tako da prednost na kupnju imaju osobe koje nemaju na adekvatan način riješeno stambeno pitanje, odnosno nemaju odgovarajući stan.

Zaključno, Zakon izričito ne spominje žene žrtve obiteljskog nasilja kao kategoriju građana koja bi na bilo koji način bile dodatno zaštićena. Navedeno se ukazuje kao problem jer se najčešće upravo žrtve sklanaju od počinitelja. One napuštaju svoj dom u kojem su do tada živjele jer je praksa izricanja zaštitnih mjera počinitelju nasilja da napusti zajedničku nekretninu iznimno rijetka. U namjeri da zaštite svoju imovinu koju su stjecale radom za vrijeme trajanja braka, a koja predstavlja bračnu stečevinu, žene koje su proživjele nasilje moraju pokrenuti odgovarajući sudski postupak radi utvrđenja bračne stečevine, te pritom osigurati privremenim mjerama svoje potraživanje, te podnijeti prijedlog radi zabilježbe spora u zemljišne knjige. Sudski postupci radi utvrđenja bračnih stečevina i razvrgnuća suvlasničkih zajednica traju vrlo dugo, u pravilu duže od četiri godine. Ako je žrtva nasilja u prvom razdoblju od odlaska od počinitelja i sklonjena u neko od skloništa za žene žrtve nasilja, nakon proteka određenog vremena, ona je prisiljena na podstanarstvo neovisno o tome što imaju imovinu jer je imovina predmet sudskog postupka. U kontekstu navedenoga, u okolnosti koje se cijene za red prvenstva na kupnju stana ili najma stana svakako bi trebalo uzeti u obzir i činjenicu da je netko žrtva obiteljskog ili drugog parnterskog nasilja.

NACIONALNA STRATEGIJA ZAŠTITE OD NASILJA U OBITELJI, ZA RAZDOBLJE OD 2011. DO 2016. GODINE.

(NN 20/11)

Kao što je ranije navedeno radi se o strateškom dokumentu kojemu je cilj urediti pravni okvir Republike Hrvatske i na način da se osigura nediskriminirajućeg zakonodavstvo u svrhu ostvarenje osnovnih ljudskih prava i socijalne pravde. Navedeno se nastoji ostvariti kroz različite pravce djelovanja.

Vezano uz stambeno zbrinjavanje žrtava analizirajući probleme žrtava nasilja u protekle tri godine vidljivo je da je jedan od akutnih problema upravo poboljšanje statusa žrtava s aspekta stanovanja. Žrtve nasilja zajedno sa svojom djecom, nakon izlaska iz skloništa najčešće se suočavaju upravo sa problemom stambenog zbrinjavanja. Kako se uglavnom radi o jednoroditeljskim obiteljima (nakon razvoda), lošeg imovinskog stanja, kao jedini preostali izlaz ostaje im najam stana koji su im nedostupni zbog visoke najamnine. Kako bi se ubrzalo rješavanje ovih potreba žrtava nasilja u obitelji potrebna je naglašena inicijativa lokalne i područne (regionalne) samouprave u poduzimanju rješavanja stambenih potreba ove socijalne grupe. Pri tome treba uzeti svakako u obzir da je većina žena zlostavljanih u obitelji, vrlo lošeg ekonomskog statusa i nije u mogućnosti potrošiti novčana sredstva i vrijeme na odvjetnika i sudski postupak.

Jedna od mjera Strategije je osigurati trajno i privremeno stambeno zbrinjavanje žrtava nasilja u obitelji sukladno raspoloživim stambenim prostorima.

Ciljevi naveden mjere su

- osigurati financijsku potporu skloništima za žrtve nasilja u obitelji,
- osigurati financijsku potporu radu organizacija civilnog društva koje rade na prevenciji i suzbijanju različitih oblika nasilja u obitelji,
- osigurati zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji,
- osigurati stambeno zbrinjavanje žrtava nasilja u obitelji,
- unaprjeđivati sustav zaštite prava posebno osjetljivih skupina osoba – žrtava nasilja

Nositelj navedene mjere je Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnoga gospodarstva uz sunositelje Agencija za pravni promet i posredovanje nekretninama, centri za socijalnu skrb, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave. Planirane aktivnosti su

- 1) utvrđivanje prava na stambeno zbrinjavanje
- 2) osiguravanje stambenog objekta, kupovinom, obnovom ili darovanjem osnovnoga građevinskog materijala
- 3) vođenje posebne evidencije o podnositeljima zahtjeva za stambeno zbrinjavanje žrtava nasilja u obitelji
- 4) vođenje posebne evidencije o stambenom zbrinjavanju žrtava nasilja u obitelji

PROGRAM SOCIJALNE POLITIKE GRADA ZAGREBA OD 2009. DO 2012.G.

Gore navedeni program je izradio Gradski ured za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje u suradnji s drugim nadležnim uredima.

Program sadrži mjere socijalne politike koje su podijeljene po područjima (nrp. stanovanje, zdravstvena zaštita, obrzovanje, zapošljavanje itd.).

Glavom VI spomenutog programa propisano je šest socijalnih mjera na području stanovanja.

Jedna od značajnih mjera je *mjera 2 – Javno – najamni stanovi*. Temeljem te mjere planira se dodijeliti 600 stanova u najam.

Nadalje, značajna je *imjera 3 – Dodijela stanova u najam*, temeljem koje mjere grad provodi stambeno zbrinjavanje svojih građana na temelju odredbi Pravilnika o najmu stanova.

Pravo na dodjelu stana u najam ostvaruju građani Grada Zagreba pod uvjetom da:

- nemaju riješeno stambeno pitanje niti mogućnosti da ga riješe na drugi način;
- prebivaju na području Grada Zagreba neprekidno, najmanje deset godina prije podnošenja zahtjeva na oglasni natječaj;
- ukupna mjesečna primanja po članu obiteljskog domaćinstva ne prelaze 75% prosječne mjesečne isplaćene plaće u gospodarstvu Grada Zagreba u prethodnoj godini.

Pravo na dodjelu stana u najam ne ostvaruje:

- osoba koja se dovela u nepovoljan stambeni status prodajom ili darovanjem kuće ili stana;
- osoba koja stanuje u odgovarajućem stanu u vlasništvu roditelja ili supružnikovih roditelja (vlasnici svoje stambene potrebe zadovoljavaju izvan tog stana).

Stan se daje u najam na temelju liste reda prvenstva, utvrđene po provedbenom natječaju, te iznimno izvan liste reda prvenstva za osobe koje se nalaze u izuzetno teškom socijalno-zdravstvenom položaju na temelju obrazloženog mišljenja i prijedloga Gradskog ureda za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje.

Osobama koje se nalaze u iznimno teškom socijalno-zdravstvenom položaju smatraju se osobe kojima je rješenjem Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje utvrđeno tjelesno oštećenje organizma u visini od 100% ili opća nesposobnost za rad ili nalazom i mišljenjem tijela vještačenja u postupku ostvarivanja prava iz socijalne skrbi utvrđeno teže tjelesno oštećenje ili mentalno oštećenje i psihička bolest i potpuna ovisnost o tuđoj njezi i brizi, a korisnici su prava socijalne skrbi na temelju Zakona o socijalnoj skrbi i to: korisnici pomoći za održavanje, korisnici pomoći za tuđu njegu i pomoć te korisnici osobne invalidnine.

Na temelju prijedloga Povjerenstva za zaštitu od nasilja u obitelji Gradski ured za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje uputit će prijedlog za proširenje članka 7c. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o najmu stanova i na žrtve obiteljskog nasilja koje će po pravomoćnoj sudskoj odluci (prekršajnoj ili kaznenoj), uz uvjet da od dana pravomoćnosti sudske odluke nije prošlo više od godinu dana, imati pravo na dodjelu stana u najam. Postavlja se pitanje da li je ovakovo vremensko uvjetovanje opravdano s obzirom na sve okolnosti kojima su žene žrtve nasilja izložene. Također, prema Odluci o najmu javno najamnih stanova (Službeni glasnik Grada Zagreba 7/09) mjerila za najam se vrednuju i izražavaju brojem bodova, a podnositelj prijave u statusu žrtve obiteljskog nasilja ostvaruje dodatnih 5 bodova. Vrijedna je činjenica da su žrtve obiteljskog nasilja prepoznate kao posebna kategorija prilikom bodovanja, no uvažavajući činjenicu ukupnih okolnosti koje neku osobu čine žrtvom obiteljskog nasilja nerazmjerno je da žrtve obiteljskog nasilja imaju samo 5 bodova. Uz Pravilnikom propisane kriterije podnositelj zahtjeva za dodjelu stana u najam

ne smije imati prosjek plaće veći od 50% prosječno mjesečno isplaćene plaće u gospodarstvu Grada Zagreba u prethodnoj godini.

Mjerom 5 – Pomoć za podmirenje troškova stanovanja osigurati će se sredstva za ostvarivanje prava na pomoć za podmirivanje troškova stanovanja, koje se ostvaruje u Gradskom uredu za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje. Troškovi stanovanja podrazumijevaju najamninu, komunalne naknade, električnu energiju, grijanje, plin, vodu i druge troškove stanovanja. Pomoć se može odobriti samcu ili obitelji, ako plaćanje tih troškova ne osiguravaju po drugoj osnovi.

Mjerom 6 – Pomoć za podmirenje troškova ogrjeva kojom je Grad Zagrebdužan u svom proračunu osigurati sredstva za podmirenje troškova grjeva pod uvjetima i na način kako je to propisano Zakonom o socijalnoj skrbi. Naime, korisnicima prava na pomoć za podmirenje troškova stanovanja koji se griju na drva, jednom godišnje osigurava se novčani iznos za podmirivanje troškova ogrjeva u visini 3 m³ drva. Postupak za utvrđivanje prava na pomoć za podmirenje troškova ogrjeva pokreće se podnošenjem zahtjeva Gradskom uredu za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje koji utvrđuje uvjete za stjecanje prava i donosi rješenje.

ZAGREBAČKA STRATEGIJA JEDINSTVENE POLITIKE ZA ZAŠTITU OD NASILJA U OBITELJI U RAZDOBLJU OD 2008. DO 2010

Kako je ranije već navedeno Gradska skupština Grada Zagreba donijela je Zagrebačku strategiju jedinstvene politike za zaštitu od nasilja u obitelji u razdoblju od 2008. do 2010. (Službeni glasnik Grada Zagreba 9/08) koja je donesena u skladu s Nacionalnom strategijom zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2008. do 2010. godine.

Prema navedenoj Strategiji jedna od mjera za prevenciju i sprečavanje nasilja u obitelji je i Izraditi prikaz svih propisa vezanih uz stambenu problematiku žrtava nasilja u obitelji

Provoditelji mjera Zagrebačke strategije trebaju do 15. siječnja svake godine dostavljati Gradskom uredu za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje izvješća o provedbi mjera i aktivnosti iz svoje nadležnosti za prethodnu godinu koje Gradski ured za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje, do 1. veljače, treba objediniti. Potom Gradski ured za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu i branitelje treba, do 15. veljače svake godine, Gradskom poglavarstvu Grada Zagreba dostaviti objedinjeno izvješće o provedbi mjera i aktivnosti iz Zagrebačke strategije koje potom treba o tome izvijestiti Gradsku skupštinu Grada Zagreba. Treba istaći da nijedan od izvještaja nije pronađen na stranicama Grada Zagreba te se ne može ustvrditi da li se i na koji način se provode mjere iz navedene strategije.

V. DOSTUPNA PRAVDA

ZAKON O BESPLATNOJ PRAVNOJ POMOĆI

(NN 62/08, 44/11, 81/11)

Ovim Zakonom uređuju se pojam, vrste i opseg besplatne pravne pomoći (u daljnjem tekstu: pravna pomoć), korisnici pravne pomoći, mjerodavnost, postupak i uvjeti za ostvarivanje pravne pomoći, pružatelji pravne pomoći, pravna pomoć iz razloga pravičnosti, prekogranično ostvarivanje pravne pomoći, financiranje pravne pomoći i nadzor nad provedbom ovoga Zakona.

Pravna pomoć je način olakšavanja pristupa sudu i drugim tijelima koja odlučuju o pravima i obvezama hrvatskih državljana i stranaca tako da troškove u cijelosti ili djelomično snosi Republika Hrvatska, uzimajući u obzir njihov materijalni položaj kako bi mogli ostvariti to pravo bez ugrožavanja svog uzdržavanja i uzdržavanja članova svojeg kućanstva.

Odlukom Ustavnog suda br. U- I-722/2009 od 6. travnja 2011. okončan je postupak za ocjenu suglasnosti Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći s Ustavom koji je pokrenula Hrvatska odvjetnička komora („Narodne novine“ broj 62/08.; dalje: ZBPP) te su ukinute odredbe pet zakonskih članaka (čl. 5. st. 2., čl. 8., čl. 10. st. 2., čl. 37., čl. 53. st. 2.), koje su predstavljale značajnu spregu efektivnom ostvarivanju prava građana za besplatnu pravnu pomoć.

Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći se razrađuje postupak za ostvarivanje pravne pomoći, pa je tako u čl. 16. određeno da se podnosi zahtjev na propisanom obrascu uz koji se prilaže pisana izjava podnositelja zahtjeva i članova njegova kućanstva o imovini te pisana izjava podnositelja zahtjeva i punoljetnih članova njegova kućanstva o dopuštenju uvida u sve podatke o imovini i dohotku. Iznimke od navedenog vezane su za žrtve obiteljskog nasilja koje navedene izjave podnose samo za sebe, dok azilanti, stranci pod supsidijarnom zaštitom, stranci pod privremenom zaštitom te žrtve trgovanja ljudima, uz zahtjev prilažu i potvrdu mjerodavnog tijela o svom statusu.

Pozitivna okolnost vezana uz ovaj Zakon jest činjenica da je zakonodavac prepoznao potrebu uspostave pravnog okvira za ostvarivanje besplatne pravne pomoći u širem opsegu nego dosad, budući da je Hrvatska odvjetnička komora takvu pomoć pružala hrvatskim državljanima, no ne i strancima.

Negativna okolnost jest da Zakon zbog brojnih nedostataka nije zaživio. Postupak i uvjeti za ostvarivanje besplatne pravne pomoći prekomplikirani su i do te mjere isformalizirani da predstavljaju strahovito opterećenje za građane, a osobito za žene žrtve obiteljskog nasilja. Pisani obrazac građani bez stručne pomoći često ne znaju ispuniti .

U slučaju da žena žrtva nasilja u obitelji želi ostvariti besplatnu pravnu pomoć za više sudskih postupaka koji se uobičajeno vode pred sudovima (tužba radi razvoda braka, prijedlog radi privremenog uređenja sadržaja roditeljske skrbi i kontakata roditelja s djetetom do presude, tužba radi utvrđenja bračne stečevine ili postupka razvrgnuća suvlasničke zajednice, prijedlog radi zabilježbe spora u zemljišnim knjigama, prijedlog radi osiguranja privremenom mjerom, ostvarenje prava na dječji doplatok, kaznena prijava, prijedlog ili privatna kaznena tužba ili optužni prijedlog prekršajnom sudu sa zahtjevom radi izricanja mjera opreza i zaštitnih mjera, ako to nije učinila policija), uz primjenu ovog Zakona žena žrtva nasilja dobit će uputnicu za primarnu pravnu pomoć koja joj daje pravo na korištenje svih oblika primarne pravne pomoći. U tom smislu dobit će opću pravnu informaciju, pravni savjet te sastav

pismena za upravni postupak. Prvom uputnicom na taj način riješit će pitanje pravne pomoći za dječji doplatak i dobiti pravni savjet i informacije o tome da treba pokrenuti razne postupke. Nakon toga, žena će dobiti uputnice za sekundarnu pravnu pomoć i to za 1. parnični postupak radi razvoda braka – prvostupanjski postupak; 2. izvanparnični postupak radi privremenog uređenja odnosa – prvostupanjski; 3. za pokretanje kaznenog postupka; s tim da ako je počinjeno više kaznenih djela pa treba pisati više pismena, trebaju joj različite uputnice; 4. za zahtijevanje mjera opreza i zaštitnih mjera; 5. za utvrđenje bračne stečevine. Dakle, prije vođenja postupka, ženi žrtvi nasilja treba minimalno oko pet uputnica. Kada jednom postupci krenu, pa se povodom žalbi promijeni stadij postupka, bit će potrebne nove uputnice.

Građani pritom moraju točno znati na što se odnosi uputnica: ako su slučajno tražili uputnicu za sekundarnu pravnu pomoć radi zastupanja u postupku razvoda braka, a ispostavi se u razgovoru s odvjetnikom da je hitno potrebno poduzimati i druge radnje, odvjetnik to ne može učiniti jer stranka nema uputnicu.

Zbog kompliciranosti naplate izvršenih radnji pravnog zastupanja te izuzetno niske naknade, odvjetnici mahom odustaju od pokušaja naplate svog rada i u konačnici zastupaju stranke *pro bono*. Navedena činjenica može biti uzrokom slabije kavaliete rada odvjetnika što sve skupa može dovesti do slabije zaštite prava stranaka, a što je u suprotnosti sa svrhom i ciljem ovog zakona.

Osim toga, prema Pravilniku o obrascu zahtjeva za odobravanje korištenja besplatne pravne pomoći, obrascu uputnice i evidenciji izdanih uputnica (NN br. 13/2009 i 13/2010) mjesečno se može izdati samo onaj broj uputnica za korištenje sekundarne pravne pomoći čija vrijednost ne prelazi 90% iznosa mjesečno osiguranih sredstava za besplatnu pravnu pomoć na razini Ureda državne uprave u županiji odnosno Grada Zagreba.

Sve uputnice koje nisu mogle biti realizirane u tekućem mjesecu zbog limitiranja financijskih sredstava prenose se i izdaju u narednom mjesecu prije početka izdavanja uputnica po zahtjevima zaprimljenim u tom mjesecu. Prema tome, imajući na umu da je stranki potrebno više uputnica za ostvarivanje svojih prava, a broj uputnica koje se mogu mjesečno izdati je ograničen iznosom sredstava osiguranih za besplatnu pravnu pomoć na razini Ureda državne uprave u županiji odnosno Grada Zagreba. Sve navedeno govori u prilog tome da stranke primjenom ovog zakona teško ostvaruju svoja prava.

ZAKON O ODVJETNIŠTVU

Člankom 21. Zakona o odvjetništvu propisano je da je Hrvatska odvjetnička komora dužna osigurati besplatno pružanje pravne pomoći žrtvama domovinskog rata i socijalno ugroženim osobama u pravnim stvarima u kojima te osobe ostvaruju određena prava.

S tim u vezi, Kodeks odvjetničke etike u glavi III. razrađuje pitanje ostvarenja besplatne pravne pomoći te propisuje da građani koji žele ostvariti pravo na besplatnu pravnu pomoć moraju Hrvatskoj odvjetničkoj komori podnijeti molbu i uz nju priložiti dokaze da su socijalno ugroženi ili da su žrtve domovinskog rata. Prema točki 36. i 37. Kodeksa odvjetnik je dužan preuzeti zastupanje socijalno ugroženih osoba i žrtava Domovinskog rata u građanskim i kaznenim predmetima kada to odredi nadležno tijelo Komore, odnosno u pravnim stvarima u kojima te osobe ostvaruju prava koja su u svezi s njihovim položajem, kada odvjetniku pružanje te pravne pomoći povjeri Komora u skladu s općim aktom.

VI. DRUGI RELEVANTNI DOKUMENTI

ZAKON O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA

(NN 82/08)

Ovaj je zakon deklaratorne naravi, a njime se utvrđuju opće osnove za zaštitu i promicanje ravnopravnosti spolova kao temeljne vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske, te se definira i uređuje način zaštite od diskriminacije na temelju spola i stvaranje jednakih mogućnosti za žene i muškarce.

Zakon sadrži i odredbu kojom je određeno da se odredbe ovoga Zakona ne smiju tumačiti niti primjenjivati na način koji bi ograničio ili umanjio sadržaj jamstava o ravnopravnosti spolova koja izviru iz općih pravila međunarodnog prava, pravne stečevine Europske zajednice, Konvencije Ujedinjenih naroda o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, Ugovorima Ujedinjenih naroda o građanskim i političkim pravima odnosno ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima te Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Na taj način pokriva se eventualna pravna praznina koja bi postojala u hrvatskom pozitivnom pravu, a koja bi išla na štetu predmetnim skupinama žena žrtava obiteljskog nasilja i žrtava trgovanja ljudima.

Osim toga, definirano je kako ravnopravnost spolova znači da su žene i muškarci jednako prisutni u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata.

Zakon u nastavku definira osnovne pojmove, pa tako kaže da je diskriminacija na temelju spola (u daljnjem tekstu: diskriminacija) označava svaku razliku, isključenje ili ograničenje učinjeno na osnovi spola kojemu je posljedica ili svrha ugrožavanje ili onemogućavanje priznanja, uživanja ili korištenja ljudskih prava i osnovnih sloboda u političkom, gospodarskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili drugom području na osnovi ravnopravnosti muškaraca i žena, obrazovnom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom, građanskom i svakom drugom području života.

U smislu definiranja pojmova, Zakon određuje i više zabrana, pa se tako zabranjuje diskriminacija na temelju bračnog i obiteljskog statusa. Nepovoljnije postupanje prema ženama na osnovi trudnoće i materinstva smatra se diskriminacijom. Zabranjuje se diskriminacija na temelju spolne orijentacije. Zabranjuje se diskriminacija u odnosu na mogućnosti dobivanja i nabave roba kao i diskriminacija u pružanju i pristupu uslugama. Poticanje druge osobe na diskriminaciju smatra se diskriminacijom u smislu ovoga Zakona, ako je učinjeno s namjerom.

Nastavno, definirani su pojmovi izravne i neizravne diskriminacije, pa je tako izravna diskriminacija svako postupanje uvjetovano spolom kojim se osoba stavlja ili je bila stavljena ili bi mogla biti stavljena u nepovoljniji položaj od druge osobe u usporedivoj situaciji. Neizravna diskriminacija postoji kada neutralna pravna norma, kriteriji ili praksa stavljaju osobe jednoga spola u nepovoljniji položaj u odnosu na osobe suprotnog spola, osim ako je

ta pravna norma, kriterij ili praksa objektivno opravdana legitimnim ciljem, a sredstva usmjerena postizanju tog cilja su primjerena i nužna.

ZAKON O SUZBIJANJU DISKRIMINACIJE

(NN 85/08)

Ovim se Zakonom osigurava zaštita i promicanje jednakosti kao najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske, stvaraju se pretpostavke za ostvarivanje jednakih mogućnosti i uređuje zaštita od diskriminacije na osnovi rase ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije.

Diskriminacijom u smislu ovoga Zakona smatra se stavljanje u nepovoljniji položaj bilo koje osobe po nekoj gore navedenoj osnovi, kao i osobe povezane s njom rodbinskim ili drugim vezama. Diskriminacijom se smatra i stavljanje neke osobe u nepovoljniji položaj na temelju pogrešne predodžbe o postojanju gore navedenih osnova za diskriminaciju.

Valja naglasiti da Zakon u čl. 16. određuje da *svatko tko smatra da mu je zbog diskriminacije povrijeđeno neko pravo može tražiti zaštitu toga prava*. Dakle, putem individualne diskriminacijske tužbe daje se pravo pristupa sudu svim onim osobama koje se osjećaju diskriminirane.

Nastavno, u čl. 24. određeno je da *udruge, tijela, ustanove ili druge organizacije koje su osnovane u skladu sa zakonom, a imaju opravdani interes za zaštitu kolektivnih interesa određene skupine ili se u sklopu svoje djelatnosti bave zaštitom prava na jednako postupanje mogu podnijeti tužbu protiv osobe koja je povrijedila pravo na jednako postupanje, ako učine vjerojatnim da je postupanjem tuženika povrijeđeno pravo na jednako postupanje većeg broja osoba koje pretežno pripadaju skupini čija prava tužitelj štiti*. Ovim odredbama ustanovljen je institut udružne tužbe koja je upravo pogodna kako bi se obuhvatila čitava skupina ugroženih osoba.

Zaključno, ovaj Zakon daje pravni temelj za pravna sredstva u borbi protiv diskriminacije dajući određenu formu.

ZAKON O POTVRĐIVANJU EUROPSKE KONVENCIJE O NAKNADI ŠTETE ŽRTVAMA KAZNENIH DJELA

(NN 4/08)

Zakonom se potvrđuje Europska konvencija sastavljena u Strasbourgu 24. studenog 1983. g., a koju je Republika Hrvatska potpisala u Helsinkiju 7. travnja 2005.g. Konvencija je temeljem objave Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija stupila na snagu dana 1. Studenog 2008. godine.

Konvencijom je propisano da će država dati doprinos radi naknade štete kada ona nije u potpunosti raspoloživa iz drugih izvora, onima koji su pretrpili teške tjelesne ozljede ili narušenje zdravlja kao izravnu posljedicu zločina nasilja počinjenog s namjerom i uzdržanim članovima obitelji osoba koje su umrle od posljedica takvog kaznenog djela. Šteta se u navedenim slučajevima nadoknađuje i u slučajevima kada se počinitelj ne može kazneno progoniti ili kazniti. Ovisno o slučaju o kojem je riječ, naknada štete obuhvaća barem izgublenu zaradu, troškove liječenja, bolničke troškove (pogrebne troškove), a u odnosu na uzdržavane članove obitelji, gubitak uzdržavanja. U nacionalnim sustavima može se utvrditi gornja granica iznad koje i najniži prag ispod kojeg se ta šteta neće nadoknađivati.

ZAKON O NOVČANOJ NAKNADI ŽRTVAMA KAZNENIH DJELA

(NN 80/08, 27/11)

Ovim se Zakonom uređuje pravo na novčanu naknadu žrtvama kaznenih djela nasilja počinjenih s namjerom (u daljnjem tekstu: naknada), pretpostavke i postupak za ostvarivanje prava na naknadu, tijela koja donose odluke i sudjeluju u postupku odlučivanja o pravu na naknadu te se određuju tijela i postupak koji se primjenjuje u prekograničnim slučajevima. Naknadu daje Republika Hrvatska na načelima društvene solidarnosti i pravednosti.

Kao i kod drugih novijih zakona i ovdje je prisutan standard nediskriminacije po osnovi spola. Tako izrazi koji se koriste u ovom Zakonu koji imaju rodno značenje, bez obzira jesu li korišteni u muškom ili ženskom rodu, obuhvaćaju na jednak način muški i ženski rod.

Pravo na naknadu prema ovom Zakonu ima neposredna žrtva i posredna žrtva, ako ovim Zakonom nije drugačije propisano.

Neposredna žrtva je osoba koja je pretrpjela teške tjelesne ozljede ili teško narušenje zdravlja kao posljedicu kaznenog djela nasilja.

Zakon daje i definiciju što se smatra kaznenim djelom nasilja. Takvo je:

- kazneno djelo počinjeno s namjerom uz primjenu sile ili povredom spolnog integriteta,
- kazneno djelo dovođenja u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom kojim je prouzročena smrt, teška tjelesna ozljeda ili teško narušenje zdravlja jedne ili više osoba, a propisano je Kaznenim zakonom kao teži oblik temeljnoga kaznenog djela počinjenog s namjerom.

Neposrednom žrtvom smatra se i osoba koja je pretrpjela teške tjelesne ozljede ili teško narušenje zdravlja:

- za vrijeme počinjenja namjernoga kaznenog djela nasilja prema drugoj osobi, ako nije sudjelovala u počinjenju toga kaznenog djela,
- pokušavajući spriječiti počinjenje kaznenog djela,
- pomažući policiji pri uhićenju počinitelja,
- pružajući pomoć drugoj žrtvi kaznenog djela.

Kad gore opisana kaznena djela prouzroče smrt neposredne žrtve, pravo na naknadu ima **posredna žrtva**. Posredna žrtva je bračni drug, izvanbračni drug, dijete, roditelj, posvojenik, posvojitelj, maćeha, očuh, pastorak neposredne žrtve i osoba s kojom je neposredna žrtva živjela u istospolnoj zajednici.

Posredna žrtva je i djed, baka i unuk, ako je jedan od njih neposredna žrtva, u slučaju kad je između njih postojala trajnija zajednica života, a baka i djed su zamjenjivali roditelje. Postojanje izvanbračne i istospolne zajednice prosuđuje se prema propisima Republike Hrvatske.

Valja naglasiti kako ovaj Zakon stupa na snagu na dan ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju, te će se tek od tog trenutka vidjeti na koji način će se odredbe ovog Zakona implementirati u pravnoj praksi.

Zaključno, žene žrtve obiteljskog nasilja i žrtave trgovanja ljudima s ciljem seksualne eksploatacije se ne spominju izričito, već spadaju u krovni pojam „žrtve“ i kao takve će imati pravo na naknadu prema odredbama ovog Zakona.

ZAKON O ZAŠTITI OSOBNIH PODATAKA

(NN 103/03, 118/06, 41/08)

Zakonom o zaštiti osobnih podataka uređuje se zaštita osobnih podataka o fizičkim osobama te nadzor nad prikupljanjem, obradom i korištenjem osobnih podataka u Republici Hrvatskoj.

Svrha zaštite osobnih podataka je zaštita privatnog života i ostalih ljudskih prava i temeljnih sloboda u prikupljanju, obradi i korištenju osobnih podataka.

Zaštita osobnih podataka u Republici Hrvatskoj osigurana je svakoj fizičkoj osobi bez obzira na državljanstvo i prebivalište te neovisno o rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama.

Zakonom o zaštiti osobnih podataka , a kako je navedeno, uređuje se prikupljanje podataka od strane fizičkih i pravnih osoba, dakle i poslodavaca. Čl. 7. propisuje da se osobni podaci smiju prikupljati i dalje obrađivati:

- ✓ uz privolu ispitanika ili
- ✓ u slučajevima određenim zakonom.

U slučaju prikupljanja i obrade osobnih podataka uz privolu ispitanika, osobni se podaci smiju prikupljati i dalje obrađivati samo u svrhu za koju je ispitanik dao privolu. Bez privole ispitanika osobni podaci smiju se prikupljati i dalje obrađivati:

- ✓ u svrhu izvršavanja zakonskih obveza voditelja zbirke osobnih podataka, ili
- ✓ u svrhu zaštite života ili tjelesnog integriteta ispitanika ili druge osobe u slučaju kada:
 - ispitanik fizički ili pravno nije u mogućnosti dati svoj pristanak, ili
 - ako je obrada podataka nužna radi ispunjenja zadatka koji se izvršavaju u javnom interesu ili
 - u izvršavanju javnih ovlasti koje ima voditelj zbirke osobnih podataka, ili
 - ako je ispitanik sam objavio te podatke.

Čl. 8. istog zakona zabranjeno je prikupljanje i daljnja obrada osobnih podataka koji se odnose na rasno ili etničko podrijetlo, politička stajališta, vjerska ili druga uvjerenja, sindikalno članstvo, zdravlje ili spolni život i osobnih podataka o kaznenom i prekršajnom postupku. Zakon izrijekom navodi u kojim slučajevima se iznimno ti podaci mogu prikupljati, uvjete pod kojima se podaci o građanima mogu davati trećim osobama, te način vođenja evidencije. Temeljem tog zakona, poslodavac je dužan na zahtjev radnika-ice, a najkasnije u roku od 30 dana od podnošenja zahtjeva, dostviti mu/joj potvrdu o podacima koji se prikupljaju, čija je obrada u tijeku, tko je i po kojoj osnovi dobio na korištenje osobne podatke koji se odnose na radnika-icu i omogućiti mu/joj uvid u zbirke osobnih podataka koji se na njega/nju odnose, te prijepis tih podataka. U slučaju neovlaštenog korištenja ili neovlaštenog davanja osobnih podataka radnika-ice drugim korisnicima ili fizičkim i pravnim osobama, radnik-ica može zahtijevati naknadu štete koja mu/joj je time nastala.

Nadzor nad provođenjem zaštite osobnih podataka provodi Agencija za zaštitu osobnih podataka kao samostalno tijelo koje za svoj rad odgovara Hrvatskom saboru.

Sve ranije navedene odredbe kako Zakona o radu tako i Zakona o zaštiti osobnih podataka posebno su značajne za žene žrtve obiteljskog nasilja i trgovanja ljudima. Odredbe tih zakona omogućuju ženi zaštitu njezina privatnog i obiteljskog života. Radnice koju su žrtve obiteljskog nasilja, a posebno žrtve trgovanja ljudima, često ne žele da njihovi kolege i kolegice, te druge osobe raspolažu podacima iz njihova privatnog života objašnjavajući to najčešće riječima „sram me je“. Njihovo je ustavno pravo da štite svoj osobni i obiteljski život, te im osiguranje tog prava mora jamčiti i poslodavac, a posebno jer je riječ o podacima koji nisu u vezi sa radnim odnosom.

Odredbe Zakona o radu o zaštiti privatnosti radnika-ica i odredbe Zakona o zaštiti osobnih podataka na području radnog zakonodavstva od iznimne su važnosti jer je Hrvatski zavod za zapošljavanje u okviru Nacionalnog plana za poticanje zapošljavanja za 2011. i 2012. godinu donio mjere o sufinanciranju zapošljavanja posebnih skupina nezaposlenih osoba, među kojima se nalaze i žene žrtve nasilja. Poslodavci kada koriste ove mjere unaprijed znaju da je žena s kojom sklapaju ugovor o radu žrtva obiteljskog nasilja, jer je to uvjet za korištenje mjere, i tada doalze do izražaja odredbe o zaštiti privtanosti radnika/ice i odredbe Zakona o zaštiti osobnih podataka. Važno da je ženama žrtvama nasilja i trgovanja ljudima osigura zaštita njihova privtanog i obiteljskog života kroz dobar zakonodavni okvir.

Kao što je i ranije navedeno u slučaju otkrivanja odnosno neovlaštenog korištenja podataka drugim fizičkim i pravnim osobama radnica može zahtijvati naknadu štete od osbe koja je određena kao voditelj zbirke osobnih podataka, a sukladno propisima o naknadi štete. Prema Zakonu o radu poslodavac može odgovarati za teži prekršaj ako prikuplja, obrađuje, koristi i dostavlja trećim osobama osobne podatke radnika/ica protivno odredbama Zakona o radu ili ako ne imenuje osobu koja je osim njega ovlaštena nadzirati prikupljanje, obradu, korištenje i dostavljanje tih podataka trećim osobama.

ZAKON O PUČKOM PRAVOBRANITELJU
(NN 125/11)

Ovim se Zakonom uređuju djelokrug i način rada te uvjeti za izbor i razrješenje pučkog pravobranitelja i njegovih zamjenika. Zakon stupa na snagu 1. srpnja 2012.g.

Prema zakonu, Pučki pravobranitelj je opunomoćenik Hrvatskoga sabora za promicanje i zaštitu ljudskih prava i sloboda utvrđenih Ustavom, zakonima i međunarodnim pravnim aktima o ljudskim pravima i slobodama koji su dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske.

Prema čl. 26. zakona Pučki pravobranitelj ima pet zamjenika koji promiču i štite ljudska prava i slobode vodeći računa o interesima posebno osjetljivih društvenih skupina u skladu s važećim pravnim poretkom Republike Hrvatske. Zamjenici pučkog pravobranitelja nadležni su za sljedeća područja djelovanja:

- zamjenik pučkog pravobranitelja za ljudska prava i slobode,
- zamjenik pučkog pravobranitelja za prava djece,
- zamjenik pučkog pravobranitelja za ravnopravnost spolova,
- zamjenik pučkog pravobranitelja za osobe s invaliditetom,
- zamjenik pučkog pravobranitelja za starije osobe.

Dosadašnje uređenje bilo je provedeno kroz više zakona, i to kroz Zakon o pučkom pravobranitelju (»Narodne novine« br. 60/92.), Zakon o pravobranitelju za djecu (»Narodne novine« br. 96/03.), Zakon o ravnopravnosti spolova (»Narodne novine« br. 82/08.) te Zakon o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (»Narodne novine« br. 107/07.).

VII. PREPORUKE

U materijalno kazneno zakonodavstvo trebalo bi implementirati Ustav i Konvenciju intervencijom u glavu VII. Zakona – sigurnosne mjere. Sigurnosne mjere koje Kazneni zakon predviđa jesu obvezno psihijatrijsko liječenje, obvezno liječenje od ovisnosti, zabrana obavljanja zvanja, djelatnosti ili dužnosti, zabrana upravljanja motornim vozilom, protjerivanje stranca iz zemlje i oduzimanje predmeta. Uz postojeće zaštitne mjere potrebno je uvesti i nove, primjerice: zabrana približavanja žrtvi nasilja, zabrana uznemiravanja žrtve nasilja, zabrana uspostavljanja bilo kakve veze sa žrtvom nasilja, zabrana uhođenja žrtve nasilja, osiguranje zaštite osobe izložene nasilju, udaljenje iz kuće ili stana te druge mjere kojima će se, prema ocjeni suda, postići zaštita žrtve nasilja. S obzirom na to da su sigurnosne mjere kaznenopravne sankcije, potrebno je pritom precizno odrediti pretpostavke za njihovu primjenu.

U kazneno procesno zakonodavstvo treba implementirati Ustav Republike Hrvatske i Europsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava te uvesti mogućnost da se radi zaštite žrtava nasilja za vrijeme trajanja sudskih postupaka mogu primijeniti mjere opreza u odnosu na počinitelja nasilja, primjerice, zabrana približavanja žrtvi nasilja, zabrana uznemiravanja žrtve nasilja, zabrana uspostavljanja bilo kakvog kontakta sa žrtvom nasilja, zabrana uhođenja žrtve nasilja, osiguranje zaštite osobe izložene nasilju, udaljenje iz kuće ili stana u kojem živi žrtva nasilja, zabrana uspostavljanja *slučajnih* susreta sa žrtvom, druge mjere kojima će se prema odluci suda postići zaštita žrtve nasilja.

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji koristi izraz „izravna životna ugroženost“ u člancima 18. i 19. kada propisuje uvjete za samostalno izricanje zaštitnih mjera. S obzirom da je riječ o prekršajnopравnim mjerama kojima se štite osobe izložene nasilju bez odlaganja potrebno je riječi „izravna životna ugroženost“ zamijeniti riječima „uznemirenosti, straha ili zaštite povrijeđenog dostojanstva,“. Stanje izravne životne ugroženosti žrtve može biti predmetom razmatranja u kaznenim ali ne i u prekršajnim postupcima.

Praksa u primjeni odredbe čl. 130. Prekršajog zakona koja uređuje svrhu, vrste i načela primjene mjera opreza pokazala je da se mjera opreza neopravdano neizriče i u odnosu na djecu koja su neposredno ili posredno bila izložena nasilju. U slučajevima kada se žene koje su proživjele nasilje nalaze u skloništim s djecom ili su napustile partnersku zajednicu, neizricanje mjere opreza u odnosu na djecu, stavlja njihove majke u neživotnu situaciju u kojoj se unatoč postojanju mjere opreza moraju, a radi susreta i druženja oca s djecom, susretati s počiniteljem nasilja. Odluke koje nisu smislene i životno logične, znaju dovesti do paradoksalnih situacija pa je potrebno promijeniti sudsku praksu i olakšati položaj žrtvi nasilja.

U obiteljskom zakonu u glavi 3. *Posredovanje prije razvoda braka*, propisane su pretpostavke za provođenje postupka posredovanja u slučajevima razvoda braka. Postupak provodi ustanova ili pojedinac (u praksi - centri za socijalnu skrb) svaki put kada se postupak radi razvoda pokreće tužbom, neovisno o tome imaju li bračni drugovi maloljetnu djecu ili nemaju. Dužnost je posredovatelja ispitati stranke te pomoći da se uzroci koji su doveli do poremećenih bračnih odnosa otklone i bračni drugovi pomire. U slučajevima rodno uvjetovanog obiteljskog nasilja, nije oportuno miriti žrtvu nasilja i počinitelja nasilja. Poželjno

je pomoći žrtvi nasilja da izađe iz nasilnog partnerskog odnosa. S tim u vezi potrebno je proširiti odredbu čl. 45. Zakona koji predviđa iznimne situacije kada se postupak posredovanja ne provodi.

Sva autonomna ženska skloništa na teritoriju Republike Hrvatske izradila su prijedlog radi donošenja zakona kojim će biti uređen sustav sustavnog, redovnog i dostatnog financiranja autonomnih skloništa i pripadajućih savjetovališta. Radi osiguravanja kvalitetnog i sustavnog rada sa ženama koje su proživjele obiteljsko i drugo partnersko nasilje potrebno je donijeti Zakon o financiranju autonomnih ženskih skloništa i pripadajućih savjetovališta koje vode organizacije civilnog društva.

U Zakonu o predškolskom odgoju i naobrazbi, bilo bi korisno definirati zakonski pojam samohranog roditelja zbog restriktivnog tumačenja u praksi.